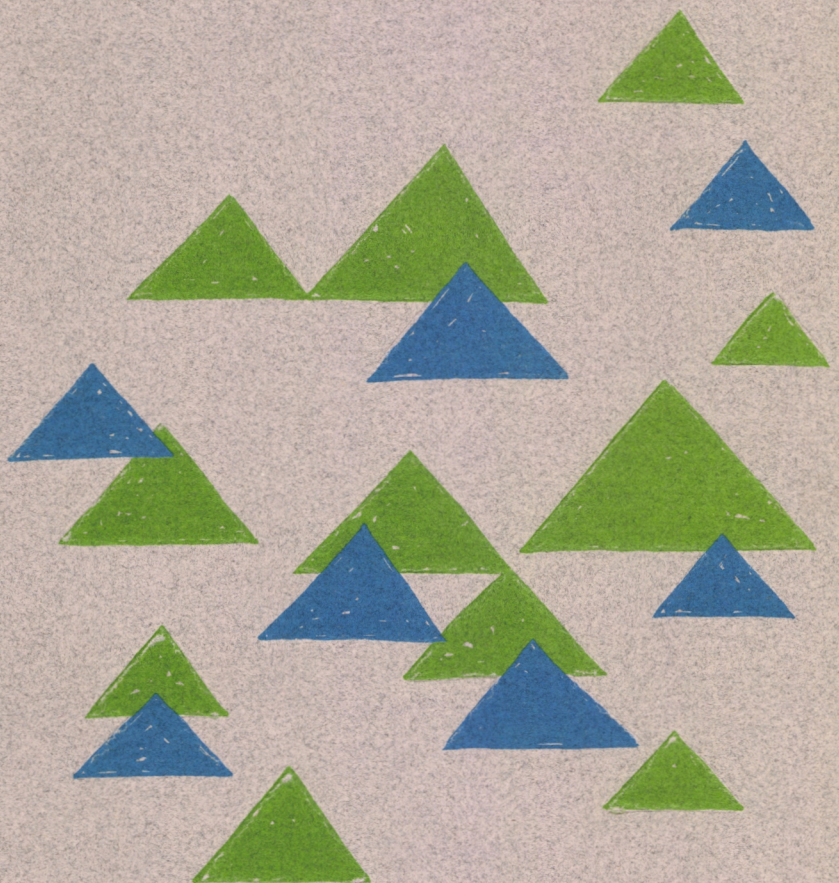

METSÄSEKTORIN AJANKOHTAISKATSAUS 1991

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 393

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Kirjasto

METSÄSEKTORIN AJANKOHTAISKATSAUS 1991

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 393

METSÄSEKTORIN AJANKOHTAISKATSAUS 1991

Kirjoittajat aihealueittain:

Kokonaistaloudelliset suhdanteet

Mikko Tervo **

Metsävarat

Markku Siitonen *

Metsäteollisuus

Vienti ja tuotanto

Anne Toppinen **

Hinnat ja kustannukset

Mikko Tervo **

Työvoima

Pertti Elovirta **

Metsätalous

Raakapuumarkkinat ja puuhuolto

Martti Aarne *

Puunkäyttö

Heikki Pajujoja **

Puuhuoltotilanne 1991

Mikko Tervo **

Puuntuotannon kustannukset

Pekka Ollonqvist **

Työvoima

Pertti Elovirta **

Metsäteollisuuden suhdannenäkymät

Raija-Riitta Enroth **

Riitta Hänninen **

Yhteenveto

Mikko Tervo **

Tiedotus

Marja Ruutu *

* Metsäntutkimuslaitos
Unioninkatu 40 A

00170 Helsinki
puh. (90) 857 051
telekopio (90) 625 308

** Metsäntutkimuslaitos
Valimotie 13 bB
PL 37
00381 Helsinki
puh. (90) 556 276
telekopio (90) 506 1484

Alkusanat

Taloudelliset tutkimuslaitokset, useat ministeriöt ja niiden alaiset yksiköt sekä pankit ja teollisuuden järjestöt julkaisevat säännöllisesti ajankohtais- ja suhdannekatsauksia. Tarvitaanko niitä siis vielä lisää?

Ajatus erityisesti metsäsektoria koskevasta säännöllisestä katsauksesta on itänyt Metsäntutkimuslaitoksessa jo useita vuosia. Itse asiassa perinne on jo olemassakin: 1980-luvun alkupuolelta lähtien on useiden puumarkkinatoimikuntien työhön liittyen laitoksessa laadittu mm. metsäteollisuutta, puumarkkinoita ja metsäsektorin työllisyyttä käsitteleviä katsauksia. Tuorein niistä on kuitenkin peräisin jo vuodelta 1988, jolloin Puumarkkinoiden seurantatoimikunta päätti työnsä.

Vaikka erityisten katsausten sarja onkin päässyt katkeamaan, METLA on osana puumarkkinoiden seurannan tietojärjestelmää julkaissut vuosittain noin 75 puumarkkinatiedotetta, jotka ovat sisältäneet pelkkää numeroaineistoa, sekä noin 20 metsätilastotiedotetta, joissa on mukana myös jonkin verran tilastoaineiston sanallista kuvausta. Näiden lisäksi ajankohtaisaineistoa on Metsätilastollisessa vuosikirjassa sekä monissa tutkimusjulkaisuissa ja niitä koskevissa ennakkotiedoissa.

Nyt ensimmäisenä numerona ilmestyvä Metsäsektorin ajankohtaiskatsaus pyrkii kokoamaan yhteen eri lähteissä hajallaan olevaa tietoa. Tavoitteena on lisäksi julkaista sellaista metsäsektoria koskevaa materiaalia, jota ei ole muiden organisaatioiden katsauksissa. Aivan uutena asiana esittelemme metsäteollisuudelle tehdyn suhdannetiedustelun tuloksia. Useimmista muista katsauksista poiketen tavoitteenamme on myös alueellisen tiedon esittäminen, joskin siinä etenemme verraten varovaisesti.

Tätä ensimmäistä katsausta on pidettävä kokeiluna, joka onnistuessaan johtanee pysyvään käytäntöön. Näin alkuvaiheessa painopiste on menneen kehityksen ja ajankohtaisen tilanteen kuvauksessa, mutta vähitellen siirrytään yhä enemmän analyysiin ja sen pohjalta tehtäviin ennusteisiin. Jotta nykytilannetta voitaisiin tarkastella pitkän ajan kehityksen muodostamaa taustaa vasten, useimmat aikasarjat alkavat vuodesta 1980.

Käsitlemme tässä lähinnä metsäsektorin taloudellisia muut-
tuvia. Niihin liittyvät kiinteästi myös metsävaroja ja niiden käyt-
töä koskevat tiedot. On mahdollista, että myöhemmät katsaukset
sisältävät myös muuta metsiin liittyvää ajankohtaistietoa kuten
metsien terveydentilasta kertovia indikaattoreita.

Katsaus liittyy METLAssa käynnissä olevaan organisaa-
tiomuutokseen. Kolmentoista osaston ja tutkimussuunnan ase-
mesta laitoksessa on vuoden 1992 alusta lähtien kolme
tutkimusosastoa. Tämä on ensimmäinen hanke, jossa ovat muka-
na kaikki ne neljä vanhaa toimintayksikköä, joista uusi metsien
käytön tutkimusosasto on muodostettu.

Me tämän Metsäsektorin Ajankohtaiskatsauksen tekemiseen
osallistuneet olemme vakuuttuneita siitä, että työmme tuloksille
on käyttöä jo nyt. Tavoitteenamme on kehittää katsausta edelleen
yhä paremmin metsäsektorin sidosryhmiä sekä yleistä talous- ja
yhteiskuntapolitiikkaa palvelevaksi. Uskomme, että mm. puu-
markkinoilla nähtävissä oleva kehitys kohti markkinamekanis-
mia edellyttää aiempaa syvällisempää ja kattavampaa tietoa
metsäsektorin toiminnasta ja tulevaisuuden näkymistä.

Katsaushanketta on vetänyt MMT Mikko Tervo. Eri lukujen
kirjoittajat yhteystietoineen esitetään julkaisun alussa. Heidän
lisäksään erityisesti Ph.D. Jari Kuuluvainen ja VTL Lauri Hete-
mäki ovat osallistuneet katsauksen suunnitteluun ja komment-
ointiin. Julkaisun ulkoasusta ovat vastanneet MMK Anne
Toppinen, Mmyo Timo Tirronen ja MMK Aarre Peltola. Hankkee-
seen on osallistunut edellämainittujen lisäksi lukuisa joukko mui-
ta METLAn työntekijöitä. Esitän kaikille mukana olleille
kiitokset innostuneesta ja rakentavasta työskentelystä.

Helsingissä 25. marraskuuta 1991

Risto Seppälä
tutkimusjohtaja
metsien käytön tutkimusosasto

Sisällys

1. Metsäsektorin toimintaedellytykset	6
11. Kokonaistaloudelliset suhdanteet	6
111. Kysyntänäkymät	6
112. Kilpailukyky	7
12. Metsävarat ja hakkuumahdollisuudet	9
121. Metsävarat, metsien kasvu ja poistuma	9
122. Hakkuumahdollisuudet	11
123. Metsävarojen hyväksikäyttö	12
2. Metsäsektorin kehitys	13
21. Metsäteollisuus	13
211. Metsäteollisuustuotteiden vienti	13
212. Metsäteollisuuden tuotanto	15
213. Hinnat ja kustannukset	16
214. Metsäteollisuuden työvoima	18
22. Metsätalous	19
221. Raakapuumarkkinat ja puuhuolto	19
222. Puunkäyttö	25
223. Puuhuoltotilanne vuoden 1991 lopussa	25
224. Puuntuotannon kustannukset	27
225. Metsätalouden työvoima	29
3. Metsäteollisuuden suhdannenäkymät	31
31. Suhdannetiedustelu	31
32. Vuoden 1991 lopun suhdannetilanne	32
33. Suhdanneodotukset toimialoittain vuonna 1992	33
34. Suhdannekäänteen ajoittuminen ja taantumien vaikutukset	38
35. Johtopäätökset	39
4. Yhteenveto	41

Tilastolähteet

1. Metsäsektorin toimintaedellytykset

11. Kokonaistaloudelliset suhdanteet

111. Kysyntänäkymät

Yhdysvaltain ja Länsi-Euroopan teollisuusmaiden talouskasvu hidastui vuonna 1990. Taantumaa jyrkensi Persianlahden kriisin aiheuttama öljyn lyhytaikainen hinnannousu. Sodan päätyttyä öljyn hinta laski, ja länsimaiden taloudellista luottamusta kuvaavat indikaattorit voimistuivat. Talouden odotettiin nopeasti elpyvän, ja kriisin jälkien korjaamisen odotettiin vielä vauhdittavan taloudellista kasvua. Tämä kansantalouksien rakenteelliset ongelmat sivuuttava normalisoitumismalli ei kuitenkaan ole toteutunut. Tuotannon ja kansainvälisen kaupan elpyminen siirtyy vuoden 1991 jälkeiseen aikaan.

OECD-alueen taloudellisen kasvun arvioidaan vuonna 1991 olevan 1,3 prosenttia. Vuoden 1992 tuotannon kasvuksi ennustetaan 2,6 prosenttia. Metsäteollisuuteen nojautuvissa Kanadassa, Ruotsissa ja Suomessa taantuma on ollut syvempi kuin muissa teollisuusmaissa. Näiden maiden talouden kasvu

jää ilmeisesti OECD:n keskiarvojen alapuolelle.

Suomen kokonaistuotanto kasvoi vuonna 1990 vain 0,4 prosenttia edellisvuodesta ja vuoden 1991 tuotantoon ennustetaan yli 5 prosentin pudotusta. Vuoden 1991 tammi-syyskuussa teollisuustuotanto oli 8,7 prosenttia jäljessä vuoden 1990 vastaavan ajankohdan tasosta. Metalliteollisuudessa tuotanto väheni 11,6 prosenttia. Sahateollisuudessa tuotanto supistui 25 prosenttia ja massa- ja paperiteollisuudessa 3,6 prosenttia.

Vuonna 1990 Suomen viennin kokonaisarvo oli 1,6 prosenttia suurempi ja metsäteollisuustuotteiden vienti 1,5 prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin. Läntisten markkinoiden heikkenemisen lisäksi myös Suomen itävienti on supistunut. Syyt löytyvät Neuvostoliiton valtiollisten ja taloudellisten rakenteiden muutoksesta. Clearing-kaupasta luopumisen jälkeen vienti Neuvostoliiton alueelle on vähentynyt kolmannekseen edellisvuodesta.

Maailmankaupan kannalta tärkein teollisuusmaa, Yhdysvallat, odottaa vielä vuoden 1991 lopulla nousun tunnusmerkkien vakiintumista. Saksan, Ison-Britannian ja Ranskan muodostaman markkina-alueen keskimääräinen koko-

naistuotanto kasvaa vuonna 1991 alle yhden prosentin ja vuonna 1992 noin 2 prosenttia.

Saksojen yhdistämisen korkeat kustannukset ovat nostaneet julkista velkaantumista sekä veroja ja korkoja. Tuontia ylläpitävä kokonaistuotannon taso perustuu yhdistymisen tuomaan investointikysyntään. Norjan ja Suomen tapaan Isolla-Britanniassa on takanaan rahamarkkinoiden liberaalisointi ja siihen liittynyt inflaatiokierre. Elpyminen tapahtuu hitaasti ja työttömyys pysyy korkeana. Ranskassa investointien ja kulutuskysynnän hidastuminen ovat heikentäneet kokonaistuotannon kasvua vuoden 1990 loppupuolella. Ison-Britannian ja Ranskan tuotannon käännettä odotetaan vuodenvaihteessa 1991–92. Erityisesti mekaanisen metsäteollisuuden kysyntänäkymien kannalta positiivisia tekijöitä ovat kuitenkin asuntojen hintojen alentuminen ja kuluttajien asuntoinvestointien elpyminen Isossa-Britanniassa.

Kemiallisen metsäteollisuuden rakenteellisena ongelmana on sellun ja eräiden paperilaatujen, erityisesti LWC-paperin ylikapasiteetti. Pitkän aikavälin sopeutus-paineina teollisuus kohtaa myös mm. kierrätykseen ja kloorival-kaisuun liittyvät vihreät arvot.

112. Kilpailukyky

Talouden elpyminen vallitsevasta lamasta edellyttää kilpailukyvyn paranemista. Aina marraskuun puoliväliin saakka harjoitettu julkisen vallan talouspoliittinen linjaus edellytti, että markan ulkoista arvoa ei muuteta. Vientiteollisuuden tuki oli rajoitettua, lähinnä välillisiä työvoimakustannuksia alentavaa. Kilpailukyvyn palauttamisen edellytettiin tapahtuvan työvoima- ja raaka-ainekustannuksia leikkaamalla.

Teollisuuden 1980-luvun voimakkaat investoinnit tukevat reaalista kilpailukykyä. Investoinneista on kuitenkin seurannut yritysten ennätyksellinen velkaantuminen. Korkeat lainanhoitokulut rasittavat suomalaista metsäteollisuutta myös pitemmällä aikavälillä. Reaalista kilpailukykyä parantaa korkea ammattitaito ja metsäteollisuuden koneenrakennukseen liittyvä osaaminen. Suomalaisen puunhankinnan tehokkuus on tasoittanut kilpailevien tuottajamaiden alemmista kantohinnoista saamaa etua. Metsäteollisuudessa on haettu synergiaetuja toimialarationalisoinnilla, jota tuskin on vielä saatettu päätökseen.

Sahatavaran ja sellun raaka-puukustannukset tehtaalla ovat hintasuhdanteista riippuen 50–70 prosenttia tuotteen hinnasta, ja puun hinta on näillä toimialoilla keskeinen kilpailukyvyn osatekijä.

Metsäteollisuuden lähtökohtana vuoden alun puunhintaneuvotte- luissa oli kilpailijoiden hintatason saavuttaminen. Metsänomistajien lähtökohtana oli kantohintojen suhdannevaihteluiden tasaaminen ja intensiivisen puuntuotannon edellyttämä hintataso. Erimielisyys puun hinnoista oli niin suuri, että hintasuositussopimusta koskevat neuvottelut katkesivat jo ennen edellisen sopimuksen päättymistä. Teollisuus otti käyttöön omat hinnastonsa ja myyjäpuoli julkisti myyntisulun.

Sopimuksettomien tilan ja puunmyyntisulun kestänyt 7 kuukautta pääministerin aloite käynnisti neuvottelut puukaupan lukkiutuneen tilanteen ratkaisemiseksi. Aloite johtikin tulokseen. Puunmyyntisulku purettiin 14.11.1991 ja yksityismetsänomistajat esittivät kaupankäynnin perustaksi hintaohjeen, joka olisi merkinnyt kantohintojen alenemista 6 prosentilla edellisvuodesta. Samana päivänä aloitettu devalvaatioprosessi muutti kuitenkin tilannetta.

Myös palkoissa kilpailukykyyn etsittiin sisäistä sopimusratkaisua, jonka perustaksi tehtiin 22.10. keskitetty sopimusesitys. Toteutuessaan esitys olisi alentanut työvoimakustannuksia 7 prosenttia.

Suomen Pankin keinot markan kiinteän kurssin säilyttämiseksi eivät lopulta riittäneet, ja Suomen Pankki vapautti 14.11. markan kytkennän ecu-valuuttayksikköön

ja antoi markan arvon määräytyä vapaasti markkinoilla. Markan ulkoista arvoa alennettiin 14 prosentilla 15.11. Devalvaatio teki tyhjäksi suunnitelmat puun hintojen ja palkkojen alentamisesta sopimusteitse: Yksityismetsänomistajat ovat esittäneet kaupankäynnin lähtökohdaksi edellisenä vuonna muodostunutta hintatasoa. Myöskään nimellispalkkojen alentaminen ei toteutune.

Vuoden 1991 kokonaisvientiin, tuotantoon ja työllisyyteen devalvaatio ei juuri ehdi vaikuttaa, mutta sen ansiosta laman pohja ilmeisesti ajoittuu vuoteen 1991. Devalvaatio parantaa metsäteollisuuden kannattavuutta. Markkinoilla valitseva ylitarjonta hidastaa kuitenkin viennin kasvua. Mikäli OECD-maiden taantuma vielä syvenee, metsäteollisuustuotteiden maailmanmarkkinahinnat saattavat jopa laskea nykyisestäään. Suomen metsäteollisuuden aikaisempien markkinaosuuksien valtaaminen takaisin saattaa hintakilpailukykyyn parantumisesta huolimatta olla hidasta.

12. Metsävarat ja hakkuumahdollisuudet

121. Metsävarat, metsien kasvu ja poistuma

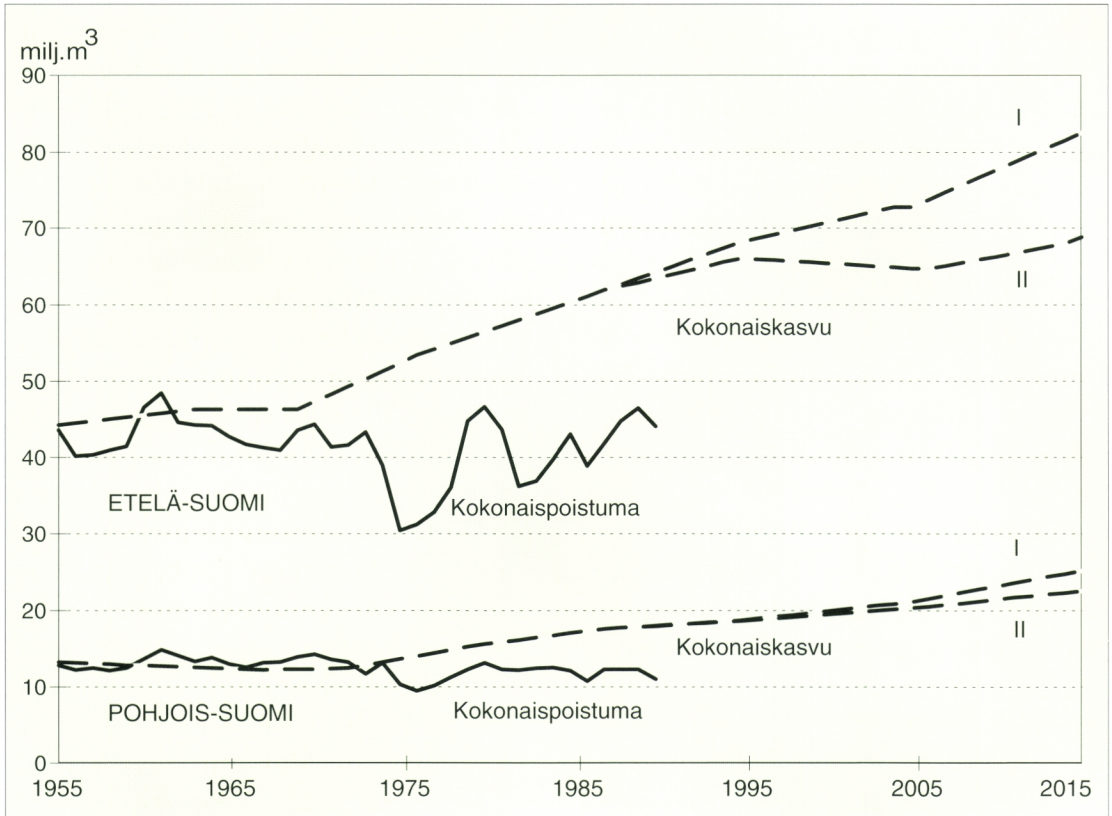
Suomen metsien runkopuun määrä vuoden 1990 alussa oli valtakunnan metsien inventoinnin ajantasaistettujen tietojen mukaan 1 880 miljoonaa kuutiometriä (taulukko 1). Männyn osuus puuvarannosta oli 45, kuusen 37 ja lehtipuiden 18 prosenttia. Etelä-Suomessa

– Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan metsälautakuntien alueiden eteläpuolella – puuvarannosta oli 72 ja Pohjois-Suomessa 28 prosenttia. Suojelualueiden ulkopuolella eli puuntuotantoon käytettävällä metsäalalla puuta oli 1 790 miljoonaa kuutiometriä.

Vuosina 1985–89 metsät kasvoivat keskimäärin 79 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Etelä-Suomen osuus kasvusta oli 78 ja Pohjois-Suomen 22 prosenttia. Vuotuinen kokonaispoistuma, joka käsittää sekä hakkuu- että luonnonpoistuman, oli samaan aikaan keskimäärin 55 miljoonaa kuutiometriä.

Taulukko 1. Suomen metsäala, metsien keskimääräinen kasvu ja poistuma vuosina 1985–89 sekä puuston runkotilavuus vuonna 1990.

	Metsäala milj. ha	Kasvu v. 1985–89 milj. m ³ /v	Poistuma v. 1985–89 milj. m ³ /v	Runkotilavuus v. 1990 milj. m ³
ETELÄ-SUOMI				
Mänty		24	15	540
Kuusi		25	18	580
Lehtipuu		13	10	240
Yhteensä	12	62	43	1360
POHJOIS-SUOMI				
Mänty		10	6	310
Kuusi		3	3	110
Lehtipuu		4	3	100
Yhteensä	11	17	12	520
KOKO MAA				
Mänty		34	21	850
Kuusi		28	21	690
Lehtipuu		17	13	340
Yhteensä	23	79	55	1880

Kuva 1. Kokonaispoistuma vuosina 1955–90 ja metsien kasvu vuosina 1955–2015 Etelä- ja Pohjois-Suomessa. Vuosille 1990–2015 ennustettujen kasvujen perustana ovat 1980-luvun loppupuolen määräiset hakkuut (I) ja suurimman kestävän hakkuumahdollisuuden mukaiset hakkuut (II).

Puuntuotantoon käytettävällä maalla kasvu oli 77 miljoonaa kuutiometriä ja metsien kasvu ylitti siellä poistuman 22 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Viidessä vuodessa metsiin säästyivät kahden vuoden hakkuista vastaava puumäärä.

Metsien kasvu ja puuvaranto alkoivat lisääntyä 1970-luvulla. Verrattuna 1950-luvun alkuun puuston määrä on lisääntynyt 22 ja vuotuinen kasvu 44 prosenttia, vaikka metsistä on hakattu puuta samaan aikaan enemmän kuin nykyisen

puuvarannon suuruinen määrä. Nykyinen puuvaranto on 33-kertainen 1980-luvun loppupuolen vuotuisiin hakkuumääriin verrattuna. 2000 miljoonan kuutiometrin puuvaranto ylittyy kuluvan vuosikymmenen puolivälissä.

Metsien kasvun ennustetaan vielä lisääntyvän lähivuosikymmeninä (kuva 1). Lisäys riippuu selvästi tulevista hakkuista. Jos hakkuumäärät säilyvät 1980-luvun loppupuolen hakkuiden suuruisina, lisääntyy kasvu puuvarannon karttumisen myötä suurin piirtein

miljoona kuutiometriä joka vuosi ja 100 miljoonan kuutiometrin vuotuinen kasvu arvioidaan saavutettavan parin vuosikymmenen kuluksena. Jos taas puuvaranto säilytetään hakkuita lisäämällä nykyisellään, kasvun ennustetaan lisääntyvän samana aikana noin 90 miljoonaa kuutiometriin vuodessa.

122. Hakkuumahdollisuudet

Vuosina 1985–89 korjattiin metsistä käyttöpuuta keskimäärin 49 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Jos hakkuita ei tästä lisättäisi, metsiemme puuvaranto kasvaisi lähivuosikymmeninä 25–35 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Uudistuskypsää ja harvennettavaa metsää on nyt niin runsaasti, että nykyisten metsänhoitosuositusten mukaan voitaisiin 1990-luvulla hakata käyttöpuuta 105 miljoonaa kuutiometriä vuodessa eli kaksinkertaisesti 1980-luvun loppupuoleen verrattuna. Tällaiset hakkuut johtaisivat kuitenkin puuvarannon ja hakkuumahdollisuuksien alenemiseen useiksi vuosikymmeniksi.

Jos hakkuumahdollisuuksien ei haluta vähentyvän tulevaisuudessa, on osa nyt hakattavissa olevaa puustoa säästettävä tuleville vuosikymmenille. Metsälautakuntien alueittain lasketun suurimman jatkuvasti hakattavissa olevan käyttöpuumäärän arvio on tuoreimpien laskelmien mukaan 1990-luvulla

keskimäärin 68 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Kolmen seuraavan vuosikymmenen aikana arvion odotetaan lähestyvän 80 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Tämä suurimman kestävän hakkuumahdollisuuden arvio 1990-luvulle on lähes 40 prosenttia 1980-luvun lopulla toteutuneita hakkuita suurempi. Etelä-Suomen osuus lisäysmahdollisuudesta lähimmän 30 vuoden aikana on noin 85 prosenttia. Mäntyä ja kuusta kumpakin on koko lisäyksestä runsas 40 ja koivua runsas 10 prosenttia.

Käänne eri puulajien hakkuumahdollisuuksissa ajoittuu noin 30 vuoden päähän nykyisten nuorten männiköiden alkaessa tulla hakkuuvuoroon. Tällöin kuusen hakkuumahdollisuus vähenee nopeasti, kun taas männyn hakkuumahdollisuus alkaa lisääntyä huomattavasti ja koivun jonkin verran. Pääosa käyttöpuusta saadaan lähivuosikymmeninä uudistushakkuista, joten metsien uudistustahti ratkaisee hakkuumahdollisuuksien hyväksikäytön.

Jos esimerkiksi 1990-luvulla hakattaisiin keskimäärin 60 ja seuraavalla vuosikymmenellä 70 miljoonaa kuutiometriä käyttöpuuta vuodessa, karttuisi puuvaranto laskelmien mukaan silti noin 10 miljoonan kuutiometrin vuosivauhtia nyt puuntuotantoon käytettävissä olevalla maalla. Uudistuskypsän ja harvennettavan puuston muodostama varmuusmarginaali säilyisi

lähivuosisikymmenet suunnilleen nykyisen suuruisena.

123. Metsävarojen hyväksikäyttö

Metsävaroista johdetun hakkuumahdollisuuksien arvion ja viimeaikaisen puun käytön välillä on suuri ero. Metsävarat mahdollistavat maan koillis- ja pohjoisosia lukuun ottamatta hakkuumääriin heti useiden kymmenien prosenttien lisäyksen. Hakkuuta voitaisiin lisätä varsinkin maan eteläosissa, missä varttuneita metsiä ja vanhoja kuusikoita on runsaasti. Osa uudistuskypsiä kuusikoita ja havupuumetsiköiden sekapuuna kasvaa koivutukkivarantoa on jo vaarassa lahota vanhuuttaan.

Mahdollisuuksiin nähden vähäiset hakkuut lisäävät aluksi puuvarantoa, mutta johtavat vähitellen metsien liikaa tihentyessä ja van-

hentueessa metsien puuntuotannolliseen rappeutumiseen. Nykyiset metsien hakkuu- ja uudistusmäärät eivät riitä, jos tavoitteeksi asetetaan hakkuumahdollisuuksien täysimääräinen hyväksikäyttö lähivuosisikymmeninä tai niiden säilyttäminen ja lisäys pitemmällä aikavälillä.

Metsävarojen riittävyys ratkaisi metsien käytön 1970-luvulle saakka. Hakkuumahdollisuuksien lisääntyessä puun käyttö on muodostunut metsävarojen hyväksikäyttöä rajoittavaksi tekijäksi. Jos puun käyttöä ei lisätä, vuosikymmenien investoinnit metsänhoitoon hyödynnetään vain osittain ja runsaasti metsätuloja kerrannaisvaikutuksineen kansantaloudessa jää saamatta. Hakkuumahdollisuuksien ansiosta metsissä on varaa metsien muun käytön lisäykseen hakkuumäärien lisäyksen rinnalla. Jos hakkuumäärät pysyvät kasvua pienempinä, metsiä jää myös itsestään muuhun käyttöön.

2. Metsäsektorin kehitys

21. Metsäteollisuus

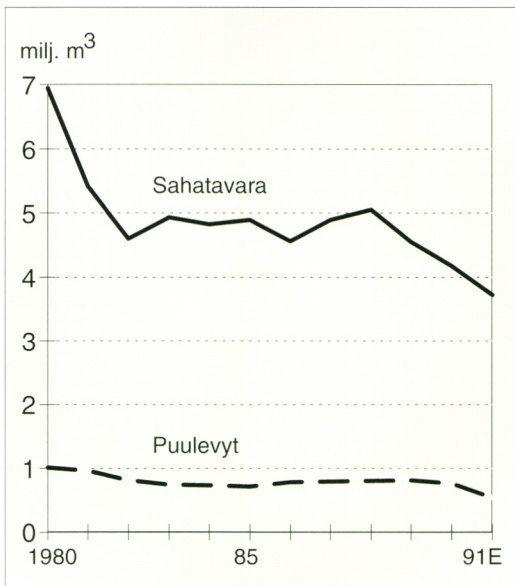
211. Metsäteollisuustuotteiden vienti

Pitkälle jalostettujen tuotteiden osuus Suomen metsäteollisuustuotteiden viennistä on kasvanut 1980-luvulla. Sahatavaran vienti on vähentynyt huippuvuoden 1980 määrästä 3 miljoonaa kuutiometriä. Myös sellun vientimäärät ovat vähentyneet. Paperin ja kartongin vienti sen sijaan on lähes kaksin-

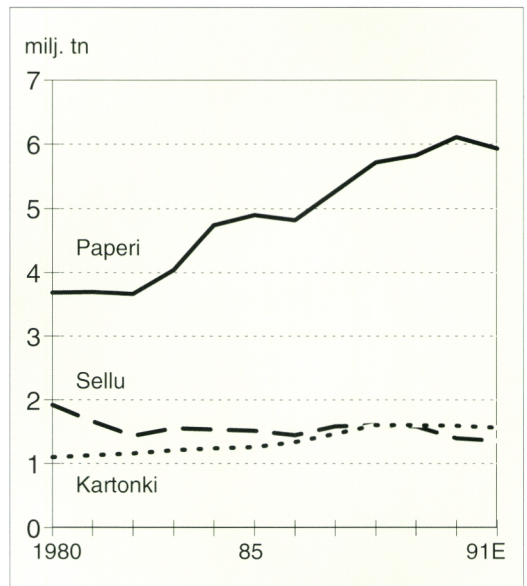
kertaistunut vuosikymmenen kuluessa.

Suomen metsäteollisuustuotteiden vienti on suuntautunut yhä enemmän Länsi-Eurooppaan. Kun EC- ja EFTA-maiden osuus Suomen metsäteollisuuden viennistä vuonna 1980 oli vajaat kaksi kolmasosaa, kymmenen vuotta myöhemmin osuus oli 76 prosenttia.

Neuvostoliittoon suuntautuneen clearing-kaupan päättyminen vuoden 1991 alussa lisäsi metsäteollisuustuotteiden tarjontaa länsimarkkinoilla. Kaikkea vähentynyttä itävientiä ei kuitenkaan ole kyetty siirtämään Länsi-Euroopan

Kuva 2. Mekaanisen metsäteollisuuden vienti vuosina 1980–1991.

Kuva 3. Kemiallisen metsäteollisuuden vienti vuosina 1980–1991.

markkinoille, vaikka metsäteollisuustuotteiden kysyntä alueella onkin lievästi kasvanut. Kuljetusalan työntekijöiden lakosta aiheutuneet toimitusvaikeudet kesäkuussa 1991 pudottivat lisäksi vuoden alkupuoliskon vientimääriä.

Erityisesti sellussa ja eräissä paperilaaduissa on maailmalla ylikapasiteettia, mikä on heijastunut tuotteiden laskevana maailmanmarkkinahintoina. Suomen metsäteollisuus on osaltaan aktiivisesti pyrkinyt tuotannonrajoituksilla pitämään yllä markkinoiden hintatasoa.

Suomalaisiin päällystetyn aika-kauslehtipaperin viejiin kohdistuvan polkumyynnisytytteen hyväksyminen Yhdysvalloissa tulisi heikentämään mahdollisuuksia kilpailla tasavertaisesti Pohjois-Amerikan markkinoilla.

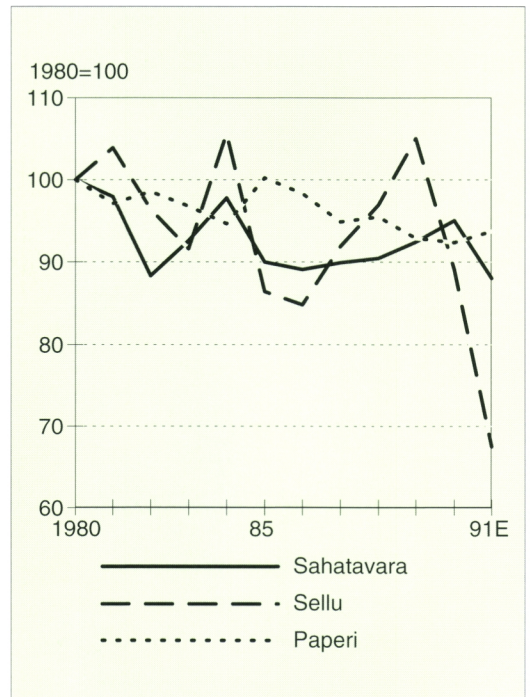
Koko metsäteollisuuden viennin arvo tulee vuonna 1991 olemaan 35 miljardia markkaa, kun valuuttakurssimuutoksen aiheuttama vientitulojen lisäys otetaan huomioon. Viennin arvo jää noin 9 prosenttia viimevuotista pienemmäksi.

Mekaaninen metsäteollisuus

Sahateollisuuden vienti putoaa vuonna 1991 noin 7 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Sahatavaran vientihinnat ovat kulvana vuonna laskeneet suunnilleen 15 prosenttia heikentäen voimakkaasti toimialan kannattavuutta.

Länsi-Euroopan sahatavaran kokonaistuonnissa Suomi on 1980-luvun puolivälin jälkeen menettänyt markkinaosuuttaan noin 4 prosenttia. Markkinaosuuteen on saattanut vaikuttaa Kanadan suhdanneluonteinen tulo Euroopan markkinoille, kun kysyntä Yhdysvalloissa tilapäisesti on heikentynyt.

Suomen sahatavaran vienti on muuttunut vuoden 1991 aikana rakenteellisesti Saksan nousua suurimmaksi viennin kohde maaksi. Edellisvuoteen verrattuna vienti Saksaan on lisääntynyt 16 prosenttia, kun puolestaan vienti

Kuva 4. Metsäteollisuuden vientihinnat (tuotannon hintaindeksillä deflatoituina) vuosina 1980–1991.

Isoon-Britanniaan on pudonnut neljänneksen.

Puulevyjen vientimäärät ovat laskeneet vielä sahatavaraakin enemmän ja pudotusta on noin kolmannes vuoteen 1990 verrattuna. Vanerin vientihinnat ovat laskeneet lähes 20 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja pudotus lastu- ja kuitulevyjen hinnoissa on lähes 25 prosenttia.

Kemiallinen metsäteollisuus

Elokuun 1991 lopussa NORSCAN-alueen eli Pohjois-Amerikan ja Skandinavian markkinaselluvastot olivat vuoden 1990 lopun tilanteeseen verrattuna lisääntyneet 25 prosenttia. Tämän jälkeen varastot ovat pienentyneet ja ovat lähestymässä miljoonaa tonnia. Sellun ylitarjonta maailmanmarkkinoilla on vaikuttanut voimakkaasti hintoihin, jotka ovat laskeneet noin kolmanneksen edellisvuoteen nähden. Sellun vientimäärä on kuitenkin vuoden 1991 aikana pienentynyt vain vähän.

Paperiteollisuuden vienti supistuu vuonna 1991 määrällisesti noin 3 prosenttia. Puupitoisten painopaperien (LWC, SC) vienti vähenee arviolta 5 prosenttia. Hienopaperin vienti kasvaa määrällisesti 4 prosenttia, mutta hinnoissa on laskua 5 prosenttia.

Kartonki on ainoa tuoteryhmä, jossa viennin määrä ja vientihinnat pysyvät vuonna 1991 suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1990.

Kraftlinerin vienti on pudonnut noin 15 prosenttia, mutta muun sulfaattikartongin ja flutingin vienti on vastaavasti kasvanut.

Paperi- ja kartonkiteollisuuden jalosteiden vienti on vähentynyt vuonna 1991 noin neljänneksen edelliseen vuoteen verrattuna ja hinnat ovat laskeneet 20 prosenttia. Neuvostoliiton kysynnän vähentymisellä on ollut ratkaiseva vaikutus tämän tuoteryhmän viennin kehitykseen.

212. Metsäteollisuuden tuotanto

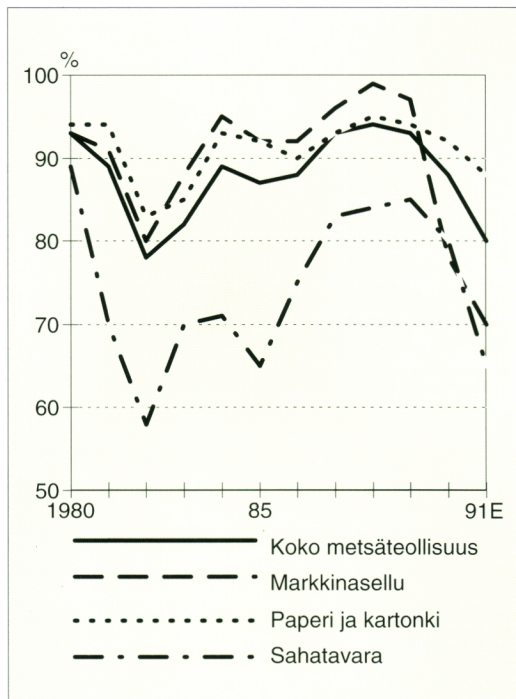
Sahateollisuuden tuotantokapasiteetti on pudonnut 1980-luvulla 12 miljoonasta kuutiometristä alle 9 miljoonan kuutiometrin. Heikon kannattavuuden vuoksi on purettu lähinnä vanhentunutta tuotantokapasiteettia.

Kemiallisessa metsäteollisuudessa tuotantoodellytyksiä on lisätty voimakkaasti. Massa- ja paperiteollisuudessa myös tuotantokapasiteetin käyntiaste on ollut korkea ja sen huippu ajoittui vuoteen 1988.

Metsäteollisuuden tuotanto laskee tänä vuonna kautta linjan ja käyntiaste jää 80 prosenttiin. Mekaanisen metsäteollisuuden tuotanto jää noin neljänneksen pienemmäksi kuin vuonna 1990. Sahatavaraa tuotetaan vuonna 1991 noin 5,5 miljoonaa kuutiometriä ja

Taulukko 2. Metsäteollisuuden tuotantomäärä vuonna 1990 ja vuoden 1991 ennakkoarvio.

	Yksikkö	1990	1991 E	Muutos %
Sahatavara	1000 m ³	7400	5550	-25
Vaneri	1000 m ³	643	500	-22
Lastulevyt	1000 m ³	526	380	-28
Kuitulevyt	1000 tn	96	70	-25
Mekaaniset massat	1000 tn	3293	3000	-9
Sellu	1000 tn	5159	5000	-3
Puolisellu	1000 tn	434	450	4
Paperi	1000 tn	7078	6900	-3
Kartonki	1000 tn	1880	2000	6

Kuva 5. Tuotannon käyntiasteet metsäteollisuudessa vuosina 1980–1991.

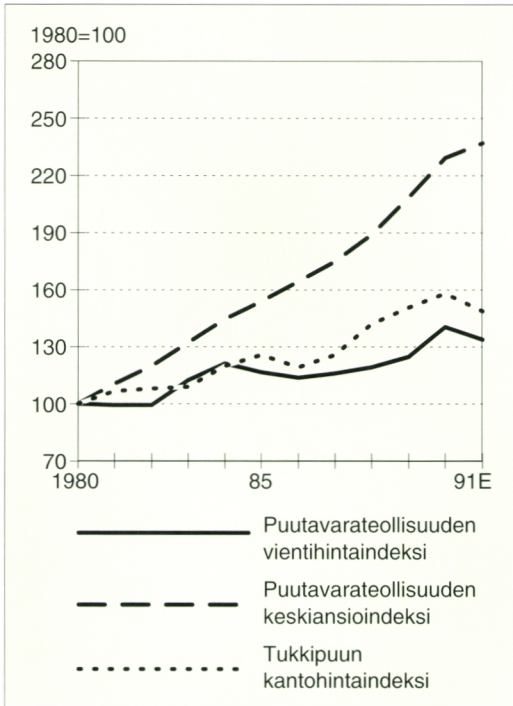
puulevyjä vajaat miljoona kuutiometriä. Vaneriteollisuudessa puunmyyntisulku on vaikuttanut raaka-aineen saatavuuteen.

Sellun tuotanto laskee vuonna 1991 likimain 4 prosenttia. Markkinasellussa tuotannon käyntiaste jää noin 70 prosenttiin.

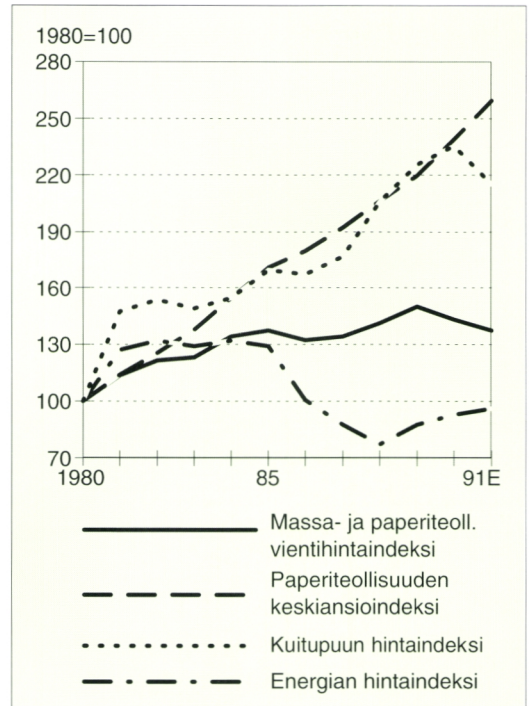
Paperin tuotantomäärät jäävät vuonna 1991 noin 3 prosenttia edellisvuotta pienemmiksi eli noin 6,9 miljoonaan tonniin. Supistuminen on voimakkainta sanomalehti- ja voimapaperituotannossa. Paino- ja kirjoituspaperin kokonaistuotantomäärä pysyy suunnilleen edellisvuoden tasolla. Kartongin tuotanto nousee vuonna 1991 ilmeisesti jonkin verran eli noin 2 miljoonaan tonniin.

213. Hinnat ja kustannukset

Metsäteollisuustuotteiden vientihintojen ja yksityismetsien kanto-

Kuva 6. Mekaanisen metsäteollisuuden nimelliset vientihinnat ja tuotannontekijöiden hinnat.

Kuva 7. Massa- ja paperiteollisuuden nimelliset vientihinnat ja tuotannontekijöiden hinnat.

hintojen vaihtelut ovat pääsuuntaisesti seuranneet toisiaan. Nimellisten vientihintojen vuotuinen nousu vuosina 1980–91 oli mekaanisessa metsäteollisuudessa 2,8 ja massa- ja paperiteollisuudessa 2,7 prosenttia. Tukkipuun kantohintojen nousu oli 4,1 prosenttia ja kuitupuun nimellisten kantohintojen vuotuinen nousu 6,0 prosenttia. Energian hinnat kasvoivat voimakkaasti viimeksi 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa. Poltto- ja voiteluaineiden nimelliset tuontihinnat laskivat vuosina 1985–88 kolmanneksella ja kääntyivät nousuun 1980-luvun lopulla.

Vientitulojen jakosuhte muuttui 1980-luvun lopun korkeasuhdan-

teessa kantohintojen ja työpanoksen hyväksi. Keskeisistä panostekijöistä työn hinta on 1980-luvulla noussut voimakkaimmin. Teollisuuden työntekijöiden nimelliset keskituntiansiot kasvoivat 1980-luvulla puutavarateollisuudessa 7,8 prosenttia ja paperiteollisuudessa 8,3 prosenttia vuodessa. Palkat ja energian hinta eivät ole noudattaneet viimeaikaista metsäteollisuustuotteiden ja raaka-aineen nimellisten hintojen laskua.

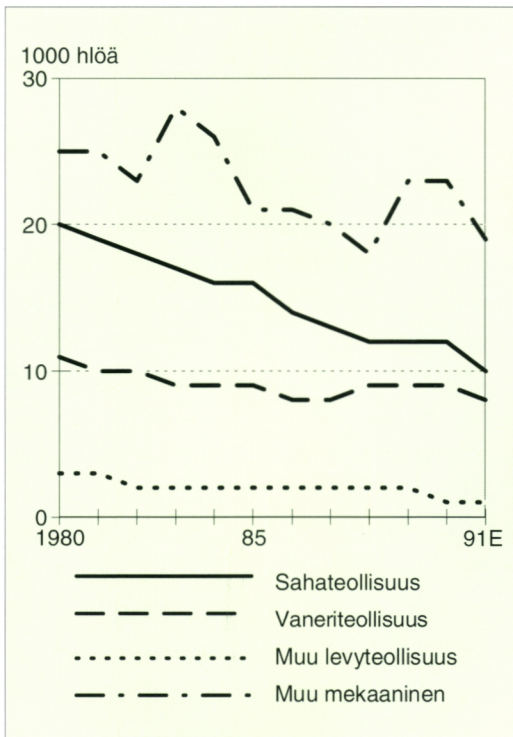
214. Metsäteollisuuden työvoima

Työllisyys

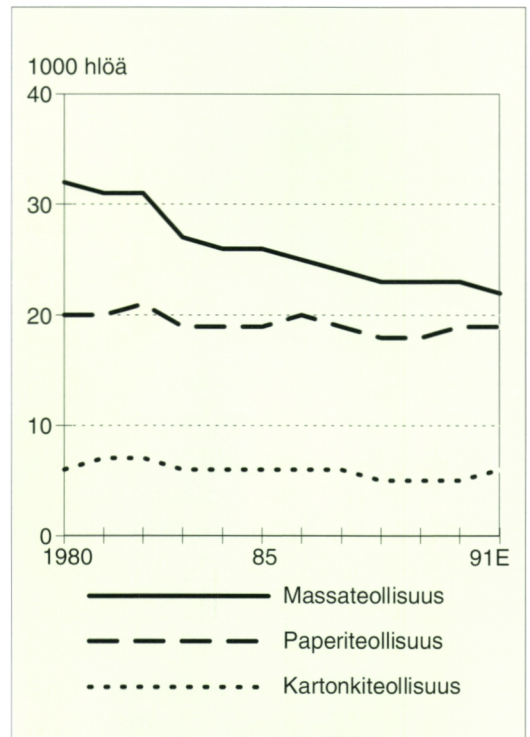
Metsäteollisuuden välittömästi työllistämän työvoiman osuus väheni tasaisesti koko 1980-luvun. Vuonna 1980 metsäteollisuuden työvoiman osuus kaikista työllisistä oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 5 prosenttia (117 000 henkilöä), kun vastaava luku vuonna 1990 oli 3,7 prosenttia (92 000 henkilöä). Metsäteollisuuden Työnantajaliiton tilas-

ton mukaan työvoimaa ovat vähentäneet erityisesti saha-, levy- ja massateollisuus.

Sahateollisuuden työllisyys on vähentynyt vuosikymmenen aikana noin puoleen ja puulevyteollisuudessa yhteen kolmasosaan. Massateollisuudessa työllisyys aleni yhdellä kolmasosalla. Vuoden 1991 kokonaistyöllisyysdeksi arvioidaan 85 000 henkilöä. Vähenystä edellisestä vuodesta on siten 7 000 henkilöä.

Kuva 8. Mekaanisen metsäteollisuuden työllisyys vuosina 1980–91.

Kuva 9. Kemiallisen metsäteollisuuden työllisyys vuosina 1980–91.

Työttömyys

Metsäteollisuuden vuoden 1990 työttömyys lisääntyy 3 000 työttömästä ja 2,2 prosentista 10 000 työttömään ja 6,3 prosenttiin vuonna 1991. Metsäteollisuudessa työttömyyden lisäys on suurempi kuin kaikilla toimialoilla keskimäärin. Edullisesta lähtötasosta johtuen se ei kuitenkaan ylitä koko kansantalouden työttömyysastetta, joka tulee olemaan keskimäärin noin 7 prosenttia vuonna 1991. Tässä käsitellyt työttömyysluvat ovat Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta eivätkä sisällä lomautettujen osuutta. Ne ovat siten alempia kuin työministeriön vastaavat, lomautetut mukaan laskevat työttömyysluvat.

Työttömyyden kohdistuminen

Työllisyyden heikkeneminen kohdistuu erityisesti mekaaniseen metsäteollisuuteen, jonka työllisyys vähenee 45 000 työntekijästä 38 000 työntekijään. Massa-, paperi- ja kartonkiteollisuus säilyttää työllisyytensä miltei entisellä tasollaan. Eniten työllisyys heikkenee sahateollisuudessa ja ryhmässä muu mekaaninen metsäteollisuus, johon kuuluu mm. piensahoja ja puutaloteollisuutta. Työllisyyden heikkeneminen ei ole keskimäärin koko vuodelle tasoitettuna erityisen huomattavaa, sillä se ajoittuu pääosin vuoden jälkimmäiselle puoliskolle, jolla työttömyysluvat

ovat huomattavasti vuosikeskiarvoja korkeampia.

22. Metsätalous

221. Raakapuumarkkinat ja puuhuolto

Puukaupan lähtökohdat

Neuvottelut uudesta puun hintasuositussopimuksesta päättyivät tuloksettomina maaliskuussa. Metsäteollisuus esitti neuvotteluisa, että kantohintoja tulisi 1.4.1991 alkaen laskea 12–14 prosenttia. Maataloustuottajain Keskusliiton neuvottelijat tarjosivat ns. Kallion linjan mukaista hintaratkaisua (+1,5–2 prosenttia) sopimuksen perustaksi.

Neuvottelujen kariuduttua MTK kehotti metsänomistajia pidättäytymään toistaiseksi puukaupoista. Metsäteollisuusyhtiöt julkistivat omat alennetut hinnastonsa, ja Metsäliitto siirtyi tekemään ns. avokauppaa. Syyskuun alussa teollisuus alensi raakapuun hintoja uudestaan noin 10 prosenttia.

Marraskuun puolivälissä MTK päätti purkaa puunmyyntisulun. Puuntuottajien ja metsäteollisuuden näkemykset raakapuun hinnoista eroavat kuitenkin edelleen merkittävästi toisistaan. Siksi yksityismetsien puukauppa tuskin

olennaisesti vilkastuu ainakaan lähikuukausina.

Yksityismetsien leimausmäärät

Yksityismetsien leimausmäärät ovat vuonna 1991 jääneet ennätysellisen alhaisiksi. Metsäkeskus Tapion tilastojen mukaan leimausmäärät supistuivat jo tammi-maaliskuussa 1991 noin kolmanneksen edellisvuodesta. Sopimuksettoman tilan alettua huhtikuussa lasku kiihtyi. Huhti-lokakuun leimaus-

määrä oli 66 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Eniten vähenivät mäntytykin leimaukset.

Tammi-lokakuussa 1991 oli yksityismetsissä leimattu puuta kaikkiaan 8,2 miljoonaa kuutiometriä. Koko vuoden leimausmäärä jäänee noin 11 miljoonaan kuutiometriin. Vuosina 1986–90 yksityismetsissä leimattiin vuosittain keskimäärin noin 27 miljoonaa kuutiometriä puutavaraa.

Taulukko 3. Yksityismetsien leimausmäärät tammi-lokakuussa vuosina 1990–91.

Raakapuulaji	1–10/1990 milj. m ³	1–10/1991 milj. m ³	Muutos- %
Tukkipuu	10,268	4,142	-60
Kuitupuu	9,696	4,099	-58
Yhteensä	19,964	8,241	-59

Taulukko 4. Yksityismetsien raakapuun ostomäärät tammi-lokakuussa vuosina 1990–91.

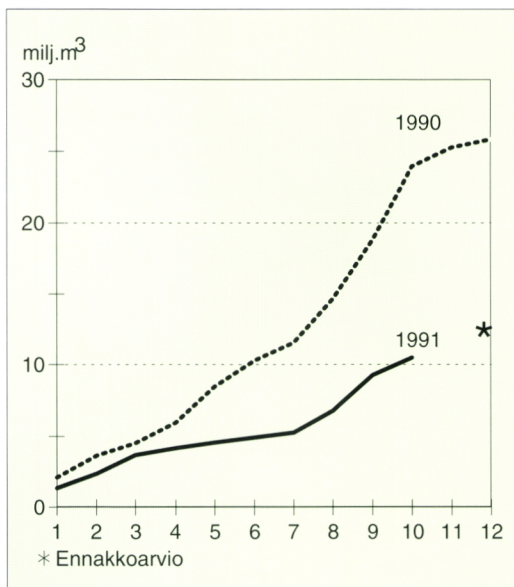
Raakapuulaji/ kauppamuoto	1–10/1990 milj. m ³	1–10/1991 milj. m ³	Muutos- %
Tukkipuu	11,417	4,597	-60
Kuitupuu	12,541	5,909	-53
Pystykaupat	16,101	6,773	-58
Hankintakaupat	7,857	3,733	-52
Yhteensä	23,958	10,506	-56

Yksityismetsien raakapuun ostomäärät

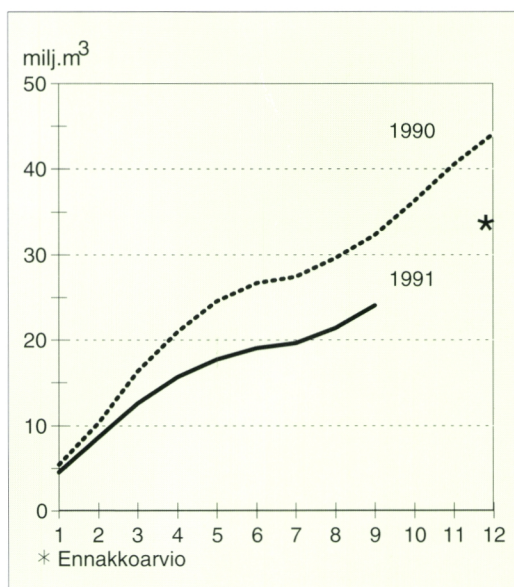
Metsäteollisuuden yksityismetsistä ostama puumäärä oli tammi-maaliskuussa 1991 noin 20 prosenttia edellisvuotta pienempi, vaikka pystyostot vielä kasvoivatkin. MTK:n puunmyyntisulku tuli voimaan huhtikuun alussa. Puun ostot vähenivät huhtikuussa noin kolmasosaan maaliskuun tasosta. Huhti-heinäkuussa ostomäärät vaihtelivat 0,3 ja 0,5 miljoonan kuutiometrin välillä. Tiedot perustuvat METLAN ostomäärätilastoon, jonka puumäärissä on mukana myös Metsäliiton avokaupoilla ostama raakapuu.

Elokuussa puukauppa jonkin verran vilkastui. Elo-syyskuun yhteinen ostomäärä, 4,0 miljoonaa kuutiometriä, oli kuitenkin yli 40 prosenttia pienempi kuin vastaavaan aikaan vuonna 1990. Lokakuussa raakapua ostettiin 1,2 miljoonaa kuutiometriä eli 76 prosenttia vähemmän kuin vuoden 1990 lokakuussa.

Lokakuun loppuun mennessä metsäteollisuus oli vuonna 1991 ostanut puuta yksityismetsistä 10,5 miljoonaa kuutiometriä. Ostomäärä oli 56 prosenttia pienempi kuin tammi-lokakuussa 1990. Suhteellisesti eniten supistuivat mäntytykin ja mäntykuitupuun ostomäärät. Metsäteollisuuden kokonaisostomäärä yksityismetsistä vuonna 1991 lienee noin 12 miljoonaa kuutiometriä. Vuosina 1986–90 metsäteollisuus osti yksityismetsistä kes-

Kuva 10. Yksityismetsien raakapuun ostomäärät vuonna 1990 ja tammi-lokakuussa 1991.

Kuva 11. Markkinahakkuut vuonna 1990 ja tammi-syyskuussa 1991.

kimäärin noin 28 miljoonaa kuutiometriä raakapuuta vuodessa.

Metsäteollisuuden raakapuun kysyntä on sopimuksettoman kauden aikana kohdistunut pääasiassa

kuuseen ja koivuun. Etenkin vanerikoivusta on ollut ajoittain niukkuutta.

Taulukko 5. Yksityismetsien kantohinnat sopimuskaudella 1990/91 ja vuonna 1991.

Puutavaralaji	1990/91 mk/m ³	1–3/1991 mk/m ³	4–10/1991 mk/m ³	Muutos- %
Mäntytukit	260,10	251,00	216,00	–14
Kuusitukit	200,90	195,80	175,70	–10
Koivutukit	269,20	262,80	235,40	–10
Mäntykuitupuu	114,30	109,70	88,00	–20
Kuusikuitupuu	136,30	131,30	111,50	–15
Koivukuitupuu	95,00	90,90	72,60	–20
Kaikki puutavaralajit keskimäärin	168,10	162,50	139,40	–14

Taulukko 6. Yksityismetsien hankintahinnat sopimuskaudella 1990/91 ja vuonna 1991.

Puutavaralaji	1990/91 mk/m ³	1–3/1991 mk/m ³	4–10/1991 mk/m ³	Muutos- %
Mäntytukit	281,30	281,60	247,00	–12
Kuusitukit	232,20	233,10	216,50	–7
Koivutukit	294,70	295,30	268,80	–9
Mäntykuitupuu	192,20	193,90	170,40	–12
Kuusikuitupuu	215,00	215,70	198,20	–8
Koivukuitupuu	175,50	176,00	157,80	–10
Kaikki puutavaralajit keskimäärin	223,70	224,50	202,40	–10

Yksityismetsien kanto- ja hankintahinnat

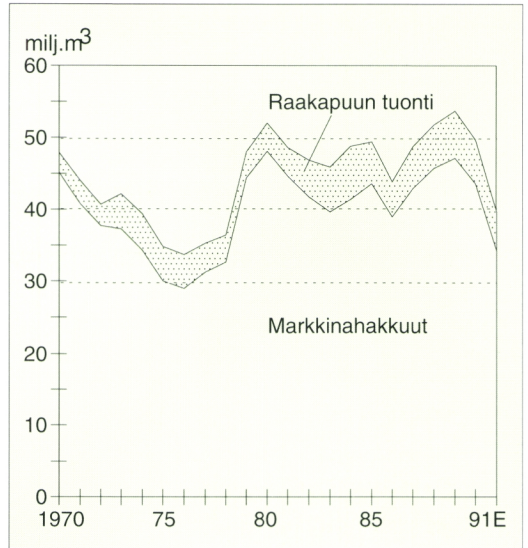
Taulukoissa 5 ja 6 esitetään yksityismetsien keskimääräiset kanto- ja hankintahinnat tammi-lokakuussa 1991. Sopimuksettoman kauden (huhti-lokakuu 1991) toteutuneita hintoja verrataan tammi-maaliskuun keskihintoihin. Huhti-lokakuun hinnat ovat ennakkoarvioita, joissa ei ole otettu huomioon Metsäliiton avokauppojen hintatietoja.

Hinnat ovat laskeneet runsaat 10 prosenttia. Yksityismetsien kantohinnat olivat huhti-lokakuussa keskimäärin 14 prosenttia alempia kuin vuoden alkukuukausina. Hankintahinnat laskivat hieman vähemmän, keskimäärin 10 prosenttia. Hintojen lasku painottui selvästi kuitupuutavaralajeihin. Suhteellisesti eniten, 20 prosenttia, alenivat koivukuitupuun ja mäntykuitupuun kantohinnat.

Sopimuksettoman kauden aikana puun hinnat ovat lähes jatkuvasti laskeneet. Lokakuun 1991 kantohintataso oli keskimäärin 18 prosenttia alempi kuin huhtikuussa. Hankintahinnoissa vastaava lasku oli 13 prosenttia.

Markkinahakkuut

Myös markkinahakkuut ovat tänä vuonna vähentyneet huomattavasti. Tammi-syyskuussa 1991 markkinapuuta korjattiin 23,6 miljoonaa kuutiometriä. Hakkuumäärä oli 26 prosenttia pienempi kuin vas-

Kuva 12. Markkinahakkuut ja raakapuun tuonti vuosina 1970–91.

taavaan aikaan vuonna 1990. Eniten vähenivät koivukuitupuun hakkuut.

Nykyisellä hakkuutahdilla kuluvan vuoden kokonaishakkuumääräksi saadaan noin 34 miljoonaa kuutiometriä, josta yksityismetsien osuus on noin 26 miljoonaa kuutiometriä. Edellisen kerran kokonaishakkuut olivat näin alhaiset vuonna 1978. Vuosina 1986–90 markkinapuuta korjattiin keskimäärin 44 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Hakkuumäärien lasku johtuu yksityismetsien puunkorjuun vähenemisestä. Sekä pysty- että hankintahakkuilla yksityismetsistä korjattu puumäärä oli tammi-syyskuussa noin kolmanneksen pienempi kuin vastaavaan aikaan vuonna 1990. Metsähallituksen metsien markkinahakkuut vähenivät 16 prosenttia. Yhtiöiden metsis-

Taulukko 7. Markkinahakkuut tammi-syyskuussa vuosina 1990–91.

Raakapuulaji/ omistajaryhmä	1–9/1990 milj. m ³	1–9/1991 milj. m ³	Muutos- %
Tukkipuu	14,043	10,464	-25
Ainespinopuu	17,779	13,041	-27
Yksityismetsät	27,299	18,879	-31
pystyhakkuut	18,795	13,088	-30
hankintahakkuut	8,504	5,791	-32
Yhtiöiden metsät	1,937	2,445	26
Metsähallituksen metsät	2,666	2,238	-16
Yhteensä	31,902	23,562	-26

tä markkinapuuta on tänä vuonna korjattu normaalia enemmän. Syyskuun loppuun mennessä kasvua oli 26 prosenttia edellisvuodesta. Yhtiöiden metsien hakkuut noussevat vuonna 1991 yli 4 miljoonaan kuutiometriin.

Hankintahakkuiden osuus yksityismetsien hakkuukertymästä pysyy tänä vuonna suunnilleen samana kuin vuonna 1990, jolloin 29 prosenttia markkinapuusta korjattiin hankintakaupoilla. Korkeimmillaan 1980-luvulla hankintahakkuiden osuus oli 38 prosenttia vuonna 1986.

Syyskuussa 1991 markkinahakkuiden määrä oli vain 4 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Myös lokakuussa hakkuiden lasku jäi pienemmäksi kuin vuoden alkukuukausina. Vuonna 1992

markkinahakkuiden ennakoidaan kääntyvän jälleen nousuun.

Raakapuun ulkomaankauppa

Puun tuonti on tänä vuonna jonkin verran vähentynyt. Tammi-syyskuussa raakapuuta tuotiin 4,2 miljoonaa kuutiometriä eli 10 prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Eniten, 2,0 miljoonaa kuutiometriä, tuotiin koivukuitupuuta.

Vuonna 1991 raakapuun kokonaistuonti noussee noin 5,4 miljoonaan kuutiometriin. Vuosina 1986–90 raakapuuta tuotiin keskimäärin 5,9 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Raakapuun vienti on vähentynyt vuodesta 1988 alkaen. Tämän vuoden vientimäärä on noin 0,5 miljoonaa kuutiometriä.

222. Puunkäyttö

Teollisuus käyttää tällä hetkellä raakapuusta noin 90 prosenttia, loppu on lähinnä kiinteistöjen käyttämää polttopuuta. Teollisuuden käyttämästä raakapuusta on tuontipuuta hieman yli 10 prosenttia. Tuontipuun määrä ja osuus teollisuuden puunkäytöstä on kasvanut koko 1980-luvun ajan.

Tänä vuonna teollisuuden raakapuun käyttö supistuu merkittävästi sahateollisuuden tuotantokapasiteetin pienentyessä. Puunkäyttö laskee 15 prosenttia kahden edellisen vuoden keskimääräisestä tasosta. Koska puunkäytön väheneminen kohdistuu erityisesti tukkipuuhun, vaikutus metsänomistajien saamiin kantorahatuloihin on tuntuva.

Puunkäyttö muuttui rakenteellisesti 1980-luvulla kolmella tavalla: raakapuun vienti loppui lähes kokonaan, lehtikuitupuun käyttö teollisuudessa kasvoi ja ns. jättepuun, kuten hakkeen ja purun, käyttö teollisuudessa tehostui entisestään. Jättepuuta on teollisuuden käyttämästä puuraaka-aineesta runsaat 10 prosenttia.

223. Puuhuoltotilanne vuoden 1991 lopussa

Metsäteollisuuden tilastoimat raakapuuvarastot vastasivat 1980-luvulla 7–10 kuukauden raakapuun kulutusta. Varastojen suhteellinen suuruus säilyi lähes muuttumattomana eri suhdannevaiheissa. Teollisuuden raakapuun kokonaisvarastot supistuivat vuoden 1990 aikana parilla miljoonalla kuutiometrillä. Vuoden 1990 lopussa metsäteollisuuden raakapuuvarastot olivat runsaat 41 miljoonaa kuutiometriä.

Puukaupan kausihuippu ajoittuu tavallisesti vuoden loppupuoliskolle, jolloin pystyvarastojen osuus varastoista kasvaa suurimmilleen. Vuoden 1991 alussa teollisuuden pysty- ja metsävarastot vastasivat runsasta viiden kuukauden puunkäyttöä. Vuoden 1991 puunkäyttöön verrattuna kaikki varastomuodot yhdessä kattoivat noin 11 kuukauden puuntarpeen.

Kesään mennessä varastot vähenevät ja pystyvarastojen osuus tavallisesti alenee. Myös vuonna 1991 pystyvarastojen supistuminen on ollut huomattavaa. Vuoden alkupuoliskolla teollisuuden raakapuun kokonaisvarastot supistuivat 10 miljoonalla kuutiometrillä niin, että kesäkuun lopussa varastot vastasivat 7–8 kuukauden puunkäyttöä.

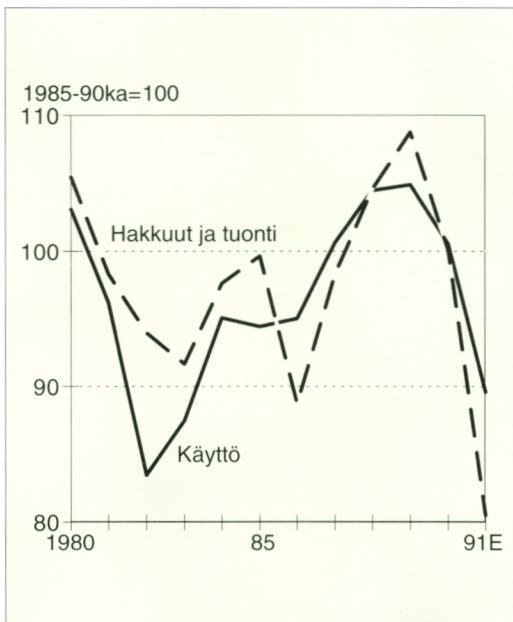
Metsäteollisuustuotteiden tuotantoon perustuvan ennakoarvion

mukaan vuonna 1991 teollisuuden raakapuun käyttö supistuu 13 prosenttia. Myös raakapuun hankinta supistuu: metsähallituksen ja yksityismetsien hakkuut sekä raakapuun tuonti vähenevät. Ainoastaan metsäteollisuusyhtiöiden omien metsien hakkuut lisääntyvät edellisvuodesta.

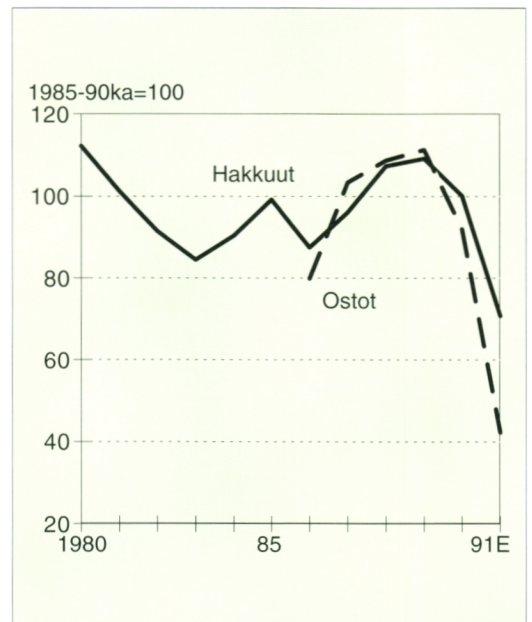
Hakatun puun varastojen lievä trendinomainen aleneminen kääntyy jyrkästi alaspäin, sillä teollisuuden vähentyneenkin puunkäytön sekä raakapuun viennin kokonaismäärän ennakoidaan vuonna 1991 olevan 5–6 miljoonaa kuutiometriä hakkuuta ja puuraaka-aineen tuontia suurempi.

Yksityismetsien puun hintasuositussopimuksen päättyessä MTK

suositteli yksityismetsänomistajille pidättäytymistä puukaupoista. Sopimuksettomien kauden alusta lokakuun loppuun mennessä yksityismetsien puun myyntimäärät olivat supistuneet 65 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta määrästä. Yksityismetsistä korjattavissa olevien ostettujen leimikoiden määrä vähentyi nopeasti. Yksityismetsien puun myyntimäärät olivat vuoden alusta lokakuun loppuun mennessä alentuneet 56 prosenttia edellisvuodesta. Tammi-syyskuun perusteella tehty arvio osoitti, että yksityismetsien hakuumäärät vuonna 1991 olisivat jopa 13–14 miljoonaa kuutiometriä ostomääriä suuremmat. Pystyvarastojen ja hakatun puun varas-

Kuva 14. Markkinahakkuiden ja tuonnin sekä teollisuuden puunkäytön suhteellinen kehitys.

Kuva 13. Yksityismetsien markkinahakkuiden ja ostomäärien suhteellinen kehitys.

tojen yhteenlasketun määrän enustetaankin supistuvan vuoden 1991 aikana lähes puoleen.

Devalvaatio ja puunmyyntisulun lopettaminen saattaa vuoden 1992 alkupuolella muuttaa tilannetta erityisesti pystyvarastojen osalta. Kuljetuksessa ja tehtaalla olevien hakatun puun varastojen määrä ei ole yhtä joustavasti sopeutettavissa. Puun korjuun ja kuljetuksen suunnittelussa on laskettu tarvittavan 4–5 kuukauden kulutusta vastaavat kokonaisvarastot, jotta korjuun järjestelykustannukset ovat hallittavissa. Ellei puukauppa merkittävästi vilkastu, oltaisiin tämä raja alittamassa vuoden 1992 alkukausina.

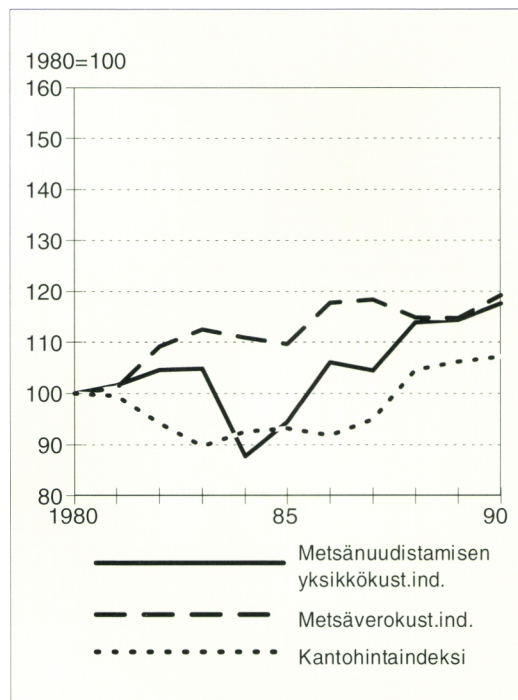
Yksittäisten raakapuulajien hankinnan sopeuttaminen eri teollisuuslajien puunkäytön suhdannevaihteluihin ei ole raakapuun tuonnissa tai leimikoittaisessa puukaupassa ja puunkorjuussa kovin joustavaa. Yksittäisten tuotannonalojen puuhuolto saattaa näin ollen vaikeutua jo aikaisemmin.

224. Puuntuotannon kustannukset

Kantohinnat ovat alentuneet sekä reaalisesti että nimellisesti vuoden 1991 huhtikuusta alkaen. Alentuminen on yhdessä supistuneiden myyntimäärien kanssa heikentä-

nyt yksityismetsätalouden kannattavuutta.

Puuntuotannon kannattavuuskehitys on ollut aleneva 1980-luvulla. Kuvassa 15 ovat metsänuudistamisen ja metsäverokustannusten ja kuvassa 16 metsäparannuksen ja metsäautoteiden rakentamisen yksikkökustannusindeksit. Kuvissa on lisäksi kantohinnan reaalinen yksikköarvoindeksi. Yksikkökustannusindeksit (1980=100) on laskettu vuoden 1985 kustannusosuuksilla painotettuina reaalisista yksikkökustannuksista. Sarjat on muutettu reaalihintaisiksi tukkuhintaindeksillä.

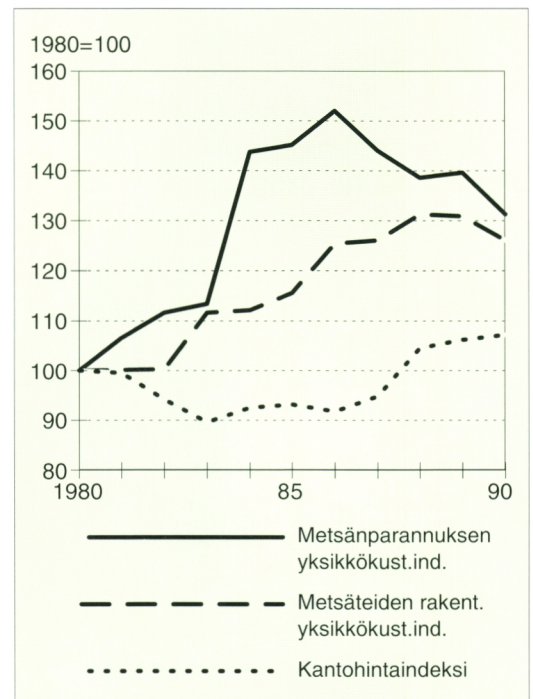
Kuva 15. Kantohintojen sekä metsänuudistamisen ja metsäverotuksen yksikkökustannusindeksit.

Uudistamisen yksikkökustannukset ovat tarkasteluajanjaksolla noudattaneet osapuilleen kantominnan kehitysuraa. Uudistamisen kustannusten osuus toteutuneista puuntuotannon muuttuvista kuluista on ollut 60 prosenttia. Metsänuudistamisen kustannuksiin luetaan tässä maanpinnan valmistamisen sekä raivauksen, kylvön, istutuksen ja taimikonhoidon aiheuttamat kustannukset. Metsänuudistamisen kustannuksista suurimmat erät aiheutuvat taimikonhoidosta ja raivauksesta. Yksikkökustannusten muutos on niissä ollut pienempi kuin maanpinnan valmistamisessa ja istutuksessa. Uudistamisen kustannuskomponenteista istutus on noussut systemaattisesti. Raivauksen reaaliset yksikkökustannukset ovat lievästi alentuneet.

Metsänparannusinvestointien kustannukset ovat nousseet 1980-luvun alkupuolella. Kantohintakehitystä nopeampi yksikkökustannuskehitys on taittunut vuoden 1986 jälkeen. Metsänparannusinvestointien kustannusosuus on ollut 17 prosenttia metsätalouden muuttuvista kuluista. Metsänparannusinvestointeihin sisältyvät lannoitus, ojitus ja pystykarsinta. Lannoituksen yksikkökustannus on vaikuttanut eniten yksikkökustannusten alenemiseen vuoden 1986 jälkeen. Myös ojituksen yksikkökustannusten nousu on pysähtynyt.

Metsäautoteiden rakentamisen yksikkökustannusindeksi on noussut kantohintaindeksiä nopeammin vuoteen 1988 asti. Indeksien kehitys on ollut samantapainen metsänparannusinvestointien indeksin kanssa.

Verokustannusindeksi on noussut hieman kantohintaindeksiä nopeammin. Verokuutiometrin arvo seuraa viivästettynä kantominnan kehitystä. Tästä johtuu, että vuoden 1989–90 kantomintojen nousu lisää vuonna 1991 verokuutiometriksen raha-arvoja samanaikaisesti kun kantominnat alenevat ja myyntivolyymit supistuvat.

Kuva 16. Kantohintojen sekä metsänparannuksen ja metsäteiden rakentamisen yksikkökustannusindeksit.

Osa puuntuotannon yksikkökustannuksista on viime vuosina reaalisesti alentunut. Kantohintojen alentuminen vuonna 1991 kuitenkin pysäyttää kannattavuuden paranemisen. Puuntuotannon heikentyneen kannattavuuden seurauksena puuntuotannon panostuksen voidaan odottaa pienentyvän. Panostuksen muutoksia ennakoidaessa on kuitenkin muistettava, että metsätalouden muuttuvat kulut ovat olleet alle 15 prosenttia bruttokantorahatuloista.

225. Metsätalouden työvoima

Työllisyyden rakennemuutos

Metsätalouden työllisyys väheni 1980-luvulla metsäteollisuuden työvoimaa nopeammin. Työvoimatarve väheni lähinnä puutavaran teon koneellistumisen takia. Vuonna 1980 tarvittiin markkinahakkuiden puutavaran teossa 15 000 metsurityövuotta, mutta 1990 enää 7 000. Muissa työlajeissa ja toimihenkilötyöpanoksen tarpeessa väheneminen on ollut lievempää.

Metsänomistajien ja heidän perheenjäsentensä työpanos metsätöissä pysyi 1980-luvulla suuruusluokaltaan samalla tasolla. Koneellistuminen ei kohottanut metsänomistajien työn tuottavuutta eikä alentanut työpanoksen tarvetta läheskään samassa määrin kuin palkatun metsätyön puolella.

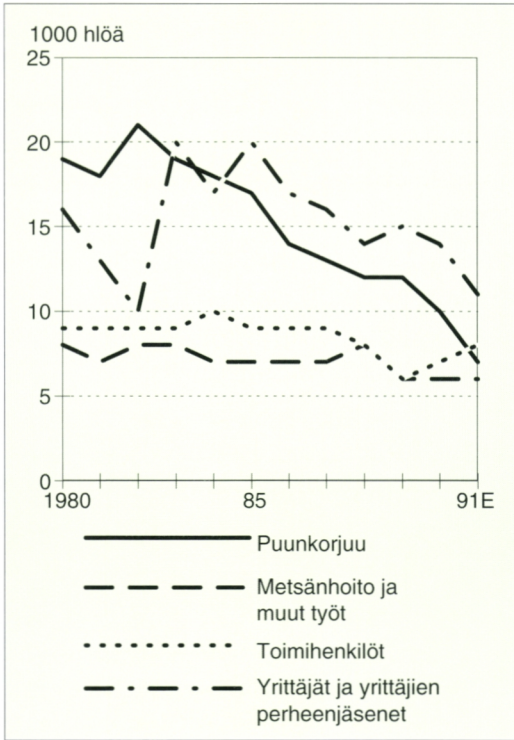
Kuvaavaa kehitykselle on, että vuonna 1980 puutavaran teko työllisti metsureita likimäärin saman verran kuin oli metsänomistajien oma työpanos metsätöissä, mutta 1990 metsurien työpanos oli enää puolet verrattuna metsänomistajien omaan työpanokseen.

Työllisyyden rakennemuutos jatkuu tulevaisuudessa samansuuntaisena. Perinteisten metsurien työ korvautuu konetyöpanoksella ja metsänomistajien oma työpanos tulee säilymään mm. maatiilojen metsätaloustuotantoon suuntautumisen ansiosta.

Työttömyyden kehitys

Metsätalouden työttömyys pysyi työvoiman rakennemuutoksen takia korkealla tasolla koko 1980-luvun verrattuna metsäteollisuuden ja kaikkien toimialojen työttömyyteen.

Metsätalouden työttömyydsasteen ennakoidaan vuonna 1991 kohoavan 16 prosenttiin työvoimasta eli kaksinkertaistuvan vuodesta 1990. Henkilömäärissä tämä tarkoittaa lisäystä 3 000 työttömästä 6 000 työttömään. Vuosikeskiarvo ei kuitenkaan anna todellista kuvaa loppuvuoden 1991 tilanteesta, koska työllisyystilanne on vuoden 1991 aikana koko ajan tasaisesti heikentynyt.

Kuva 17. Metsätalouden työllisyyden kehitys vuosina 1980–91.

Työllisyys vuonna 1991

Työllisten määrä vähenee 5 000 henkilöllä vuodesta 1990, jolloin metsäalan kokonaistyöllisyys oli keskimäärin 37 000 henkilöä. Eniten vähenee metsänomistajien oma työpanos, joka putoaa 14 000 henkilöstä 11 000 henkilöön mm. puumarkkinoilla vallinneen kiistatilanteen johdosta.

Palkatun työn puolella puunkorjuun ja uiton työpanokset vähenevät, mutta metsänhoito- ja muiden töiden työpanokset pysyvät ennallaan samoin kuin toimihenkilötyöpanos. Vuoden 1991 kokonaistyöllisyydeksi arvioidaan 32 000 henkilöä. Esitetyt luvut perustuvat Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen ja Metsäntutkimuslaitoksen markkinapuun hakkuutilaston työvoimalukuihin.

3. Metsäteollisuuden suhdannenäkymät

31. Suhdannetiedustelu

Tässä luvussa esitetty kuva metsäteollisuudessa vallitsevasta taloudellisesta tilanteesta sekä vuoden 1992 kehitystä koskevista odo- tuksista perustuu loka-marras- kuun vaihteessa tehtyyn suhdan- netiedusteluun. Tiedustelu tehtiin postikyselynä ja pyrkimyksenä oli saada mukaan kaikki metsäteolli- suusyri-tysten eri yksiköt. Poik- keuksen muodosti sahateollisuus, jossa sahojen suuren lukumäärän vuoksi tyydyttiin otokseen.

Tiedustelu lähetettiin yritysten toimiala-, yksikkö- tai markkinoin- tijohtajille. Sen tulokset kuvasta- vat nimenomaan heidän näkemyk- siään talouskehityksestä kunkin omaa toimialaa koskevien tietojen ja odotusten pohjalta. Kyselylo- makkeita lähetettiin yhteensä 178. Vastausprosentti oli 65, mitä voi- daan pitää verraten hyvänä tulok- sena tämänkaltaisessa yrityksiin kohdistuvassa tiedustelussa. Sel- luteollisuudelta saatiin 16 vastaus- ta, paperiteollisuudelta 28, karton- kiteollisuudelta 11, vaneriteolli- suudelta 14 ja sahateollisuudelta 46 vastausta.

Suhdannenäkymiä tiedusteltiin kolmelta eri ajanjaksolta: kuluval- ta vuosipuoliskolta verrattuna edelliseen vuosipuoliskoon, vuoden 1992 alkupuoliskolta verrattuna kuluvaan vuosipuoliskoon ja vuo- den 1992 loppupuoliskolta verrat- tuna kuluvaan vuosipuoliskoon.

Kun vastaukset kyselyyn olivat jo tulleet, Suomen markan ulkoista arvoa alennettiin 14 prosentilla. Joukkoon vastaajista otettiin yh- teyttä puhelimitse ja tiedusteltiin, olisivatko arviot olleet erilaisia, jos devalvaatiopäätös olisi ollut tiedos- sa. Haastatellut olivat sitä mieltä, että vastaukset eivät olisi olennai- sesti muuttuneet. Yritysten vienti- tulot kasvavat devalvaatiopro- sentin verran, ja kannattavuus siis pa- ranee.

Määrä- ja hintaodotuksiin pää- töksellä ei olisi ollut kuitenkaan sa- nottavia vaikutuksia. Tuotanto- ja vientimäärien kehitys riippuu lä- hinnä taloudellisen aktiviteetin ke- hityksestä vientimarkkinoilla, ja tiedustelun hinta-arviot koskivat maailmanmarkkinahintojen kehi- tystä. Valuuttakurssien muutok- sella saavutettua etua ei vastaajien käsityksen mukaan nykyisessä ta- loudellisessa tilanteessa kannata

eikä aiota käyttää asiakkaille annettaviin hinnanalennuksiin.

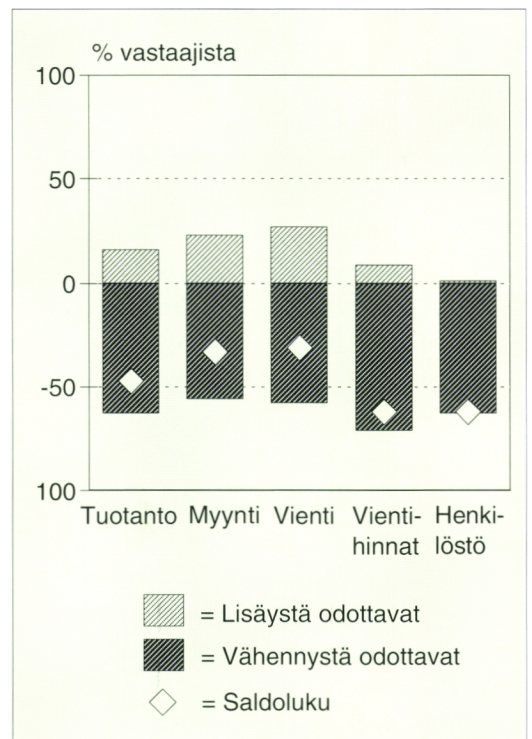
32. Vuoden 1991 lopun suhdannetilanne

Kuluvan vuoden loppupuolen taloudelliselle tilanteelle on leimaa antavaa, että tuotanto, myyntimäärät, vientitoimitukset, vientihinnat ja henkilöstön määrät ovat vastaajien enemmistön arvioimina pienempiä kuin vuoden alkupuoliskolla.

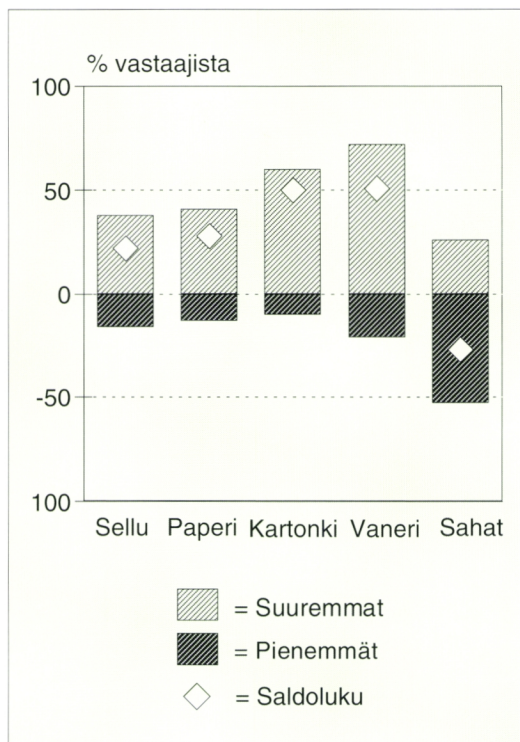
Kuvassa 18 on esitetty näkemykset em. tekijöiden kehityksestä koko metsäteollisuuden osalta. Esitettyihin kysymyksiin oli kyselylomakkeessa viisi vastausvaihtoehtoa: selvästi suurempi (lisäys yli 10 prosenttia), suurempi (lisäys 2–10 prosenttia), yhtä suuri (muutos välillä -2 ja +2), pienempi (vähennys 2–10 prosenttia), selvästi pienempi (vähennys yli 10 prosenttia). Kuvan luvut on laskettu siten, että vastausprosentit luokissa "selvästi suurempi" ja "suurempi" on laskettu yhteen samoin kuin vastausprosentit luokissa "selvästi pienempi" ja "pienempi". Kuvassa vaak akselin yläpuolella on niiden vastaajien osuus, jotka ennakoivat lisäästä ja vaak akselin alapuolella niiden osuus, jotka ennakoivat vähennystä. Pylväisiin on vinoneliöllä merkitty ns. saldo-luvun kohta. Saldo-luku on saatu "suurempi"- ja

"pienempi" -vastausten erotuksena, ja se kertoo kumpaan suuntaan vastaajien enemmistö odottaa tilanteen muuttuvan. Kaikkien niiden kysymysten kohdalla, joissa vastausvaihtoehdot olivat edellä mainitut, jäljempänä esitetyt kuvat on laadittu samalla tavalla.

Toimialoitain vastauksissa ei ollut sanottavia eroja hintaodotuksia lukuun ottamatta. Erityisen usein vientihintojen laskua odotetaan sahateollisuudessa ja selluteollisuudessa. Kummassakin yli 80 prosenttia vastaajista ennakoivat hintojen alenevan vuoden loppupuoliskolla.

Kuva 18. Metsäteollisuuden kehitys vuoden 1991 loppupuoliskolla verrattuna vuoden alkupuoliskoon.

Kuva 19. Metsäteollisuustuotteiden varastojen suuruus vuoden 1991 loppupuolella verrattuna vuotta aikaisempaan.

kolla. Vaneriteollisuudessa sen sijaan – huolimatta toimialan varsin pessimistisistä odotuksista tuotannon, myyntien ja viennin suhteen – arvioidaan hintojen joko pysyvän yhtä suurina tai nousevan.

Tuotannon vähäisyys heijastuu luonnollisesti kapasiteetin käyttöasteeseen, joka on kaikilla toimialoilla alhainen. Vastausajankohtana kapasiteetin käyttöaste oli kyselyn tulosten mukaan keskimäärin selluteollisuudessa 86 prosenttia, paperiteollisuudessa 85 prosenttia, kartonkiteollisuudessa 85 prosenttia, vaneriteollisuudessa 66 prosenttia ja sahateollisuudessa

70 prosenttia. Kapasiteetin käyttöasteen ei odoteta kemiallisen metsäteollisuuden toimialoilla merkittävästi nousevan lähimmän kuuden kuukauden aikana. Sen sijaan saha- ja vaneriteollisuudessa käyttöasteen ennakoitaan nousevan lähes 10 prosenttiyksikköä.

Yritysten valmiiden tuotteiden varastot olivat sahoja lukuunottamatta kyselyn ajankohtana suuremmat kuin samana ajankohtana vuotta aikaisemmin. Tämä käy ilmi kuvasta 19.

Yritysten käyttökateen (prosenttia liikevaihdosta) arvioivat vastaajat jäävän vuonna 1991 toimialoittain keskimäärin seuraavan suuruiseksi: selluteollisuus –1, paperiteollisuus 12, kartonkiteollisuus 12, vaneriteollisuus 13 ja sahateollisuus –2. Devalvaatio parantaa hieman näitä lukuja.

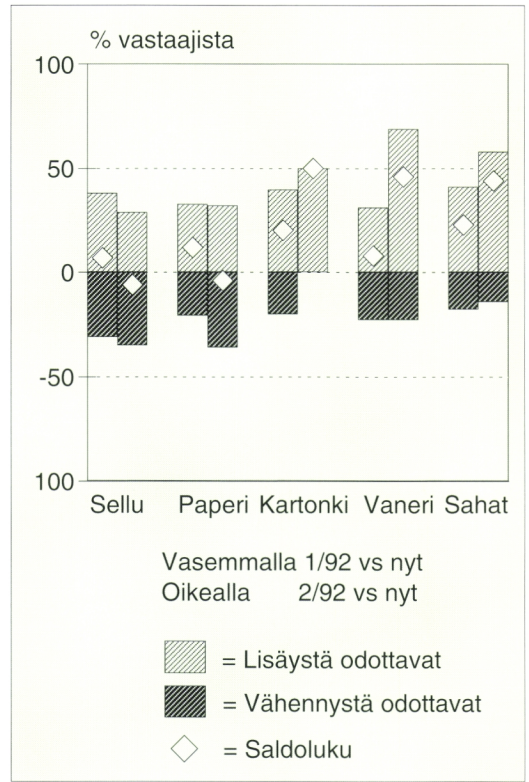
33. Suhdanneodotukset toimialoittain vuonna 1992

Arviot tuotannon, myyntimäärien ja vientitoimitusten kehityksestä vuonna 1992 esitetään kuvissa 20–22. Kartonki-, vaneri- ja sahateollisuudessa vastaajat odottavat useimmiten tuotantonsa, myyntimääriensä ja vientitoimitustensa kasvavan ensi vuonna. Sen sijaan sekä sellu- että paperiteollisuudessa

sa eri vastaajien näkemykset ensi vuoden kehityksestä poikkeavat toisistaan. Tuotannon ja myyntimäärien kasvua, ennallaan pysymistä ja vähenemistä odottavia on suunnilleen yhtä paljon. Vientitoimitusten odotetaan selluteollisuudessa vielä vähenevän vuonna 1992, kun taas paperiteollisuudessa kasvua odottavia on jo suhteellisen paljon.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös, kuinka paljon heidän tuotantonsa ja vientimääränsä muuttuvat ensi vuonna kuluvaan vuoteen verrattuna (taulukko 8). Sekä tuotannon että viennin kasvu näyttäisi olevan suurinta mekaanisen metsäteollisuuden tuotteissa, vanerissa ja sahatavarassa.

Odotukset myyntimäärien markkina-alueittaisesta kehityksestä esitetään kuvassa 23. Kehityksestä oltiin jokseenkin samaa mieltä kaikilla toimialoilla. Vastaajien enemmistö arvioi kotimaan, Skandinavian ja Itä-Euroopan myyntien vähenevän seuraavien 12

Kuva 20. Metsäteollisuuden tuotannon kehitys vuonna 1992.

kuukauden aikana. Useimmat vastaajista odottavat kuitenkin Länsi-Euroopan samoin kuin Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän myyntien

Taulukko 8. Metsäteollisuuden tuotannon ja viennin muutokset vuonna 1992 verrattuna vuoteen 1991.

	Tuotanto, muutos-%	Vienti, muutos-%
Selluloosa	-3	-14
Paperi	+3	+2
Kartonki	+1	+3
Paperin ja kartongin jalosteet	+1	+8
Vaneri	+8	+12
Sahatavara	+5	+8

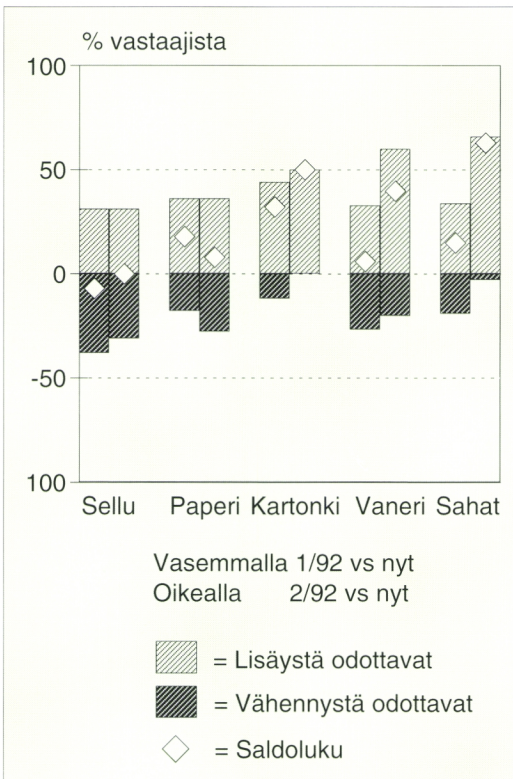
alkavan kasvaa ensi vuonna. Ainoastaan selluteollisuus ei odota em. alueilla myynnin kasvavan, vaan pikemminkin vähenevän.

Kuvassa 24 esitetään arviot vientihintojen kehityksestä. Maailmanmarkkinahintojen odotetaan vuonna 1992 edelleen laskevan kemiallisessa metsäteollisuudessa. Vastaajien selvä enemmistö sekä sellu-, paperi- että kartonkiteollisuudessa ennakoivat hintojen laskua ensi vuodelle. Vaneriteollisuudessa valtaosa vastaajista arvioi hintojen pysyvän suunnilleen entisen suuruisina. Sahateollisuudessa lähes

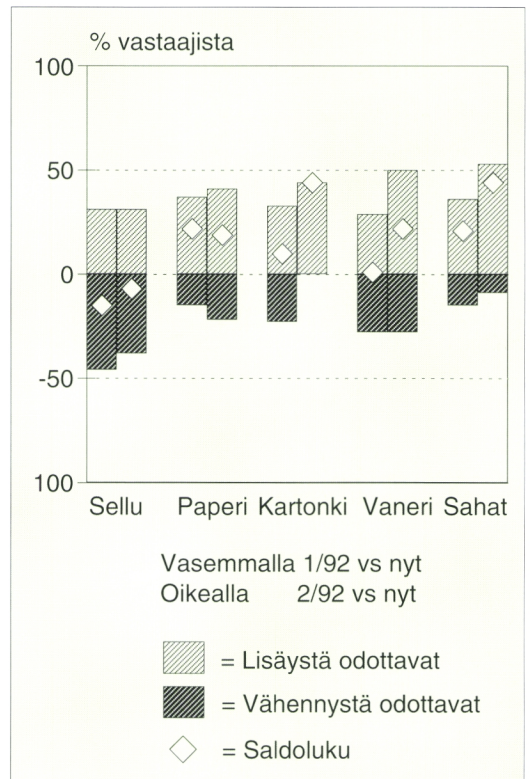
kaikki vastaajat uskovat hintojen kääntyvän nousuun vuoden jälkimmäisellä puoliskolla.

Kyselyssä tiedusteltiin myös vastaajien käsityksiä siitä, kuinka paljon maailmanmarkkinahinnat muuttuvat verrattaessa ensi vuotta kuluvaan vuoteen (taulukko 9).

Keskimääräisistä muutosprosentteista havaitaan, että odotetut hinnanlaskut lähes kaikissa kemiallisen metsäteollisuuden tuotteissa ovat verraten suuret, ja mekaanisen metsäteollisuuden odotamat hinnannousut ovat varsin vaatimattomia. Tässä kysymyses-

Kuva 21. Metsäteollisuuden myyntimäärien kehitys vuonna 1992.

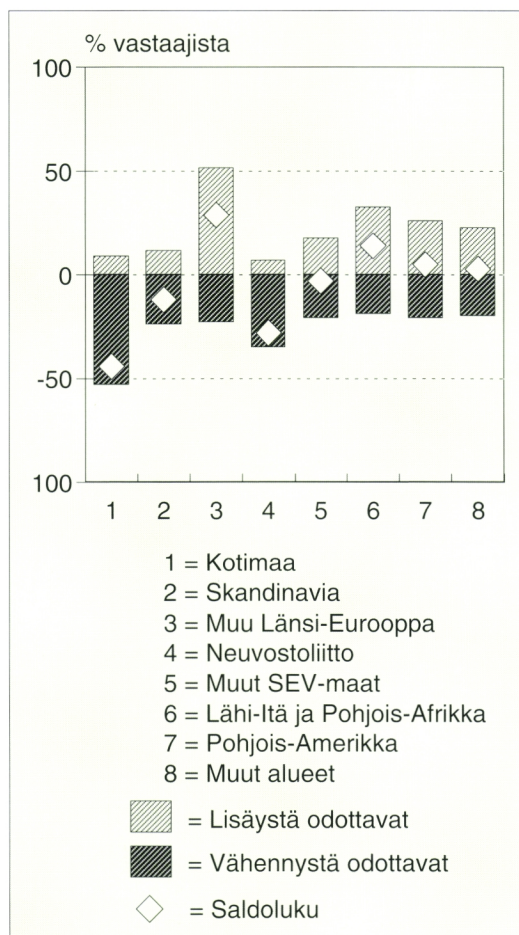

Kuva 22. Metsäteollisuuden vientitoimitusten kehitys vuonna 1992.

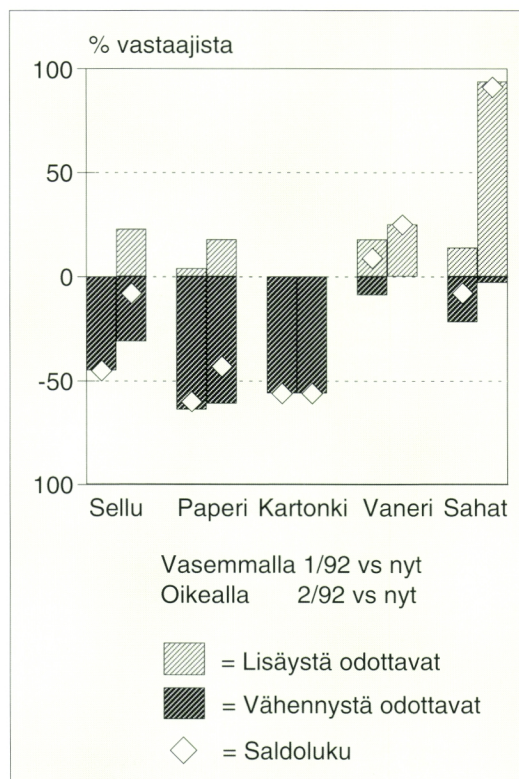
sä yksittäisten vastaajien käsitykset myös poikkesivat huomattavasti toisistaan. "Hintahaitari" oli laaja, mikä on otettava huomioon muutosprosentteja tarkasteltaessa.

Edellä mainittujen vientimäärien muutosten ja hinnanmuutosten perusteella tehtiin hyvin karkea laskelma siitä, miten viennin arvo ensi vuonna muuttuu. Ilman devalvaatiota metsäteollisuuden koko-

naisviennin arvo olisi laskelman mukaan vähentynyt vielä noin 3 prosenttia vuoden 1991 tasosta. Arvon väheneminen olisi johtunut sel-
luteollisuuden vientimäärien vähenemisestä ja kemiallisen metsäteollisuuden vientihintojen laskusta. Devalvaation ansiosta viennin arvo näyttäisi pysyvän suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1990. Mikäli vientimäärät ja maailmanmarkkinahinnat kehittyisivät tie-

Kuva 23. Metsäteollisuuden markkina-alueittaisten myyntimäärien kehitys vuonna 1992.

Kuva 24. Metsäteollisuuden vientihintojen kehitys vuonna 1992.

Taulukko 9. Metsäteollisuuden vientihintojen muutokset vuonna 1992 verrattuna vuoteen 1991.

	Vientihinnat, muutos-%
Sanomalehtipaperi	-10
Päällystetty aikakauslehtipaperi	-2
Päällystämätön aikakauslehtipaperi	-5
Sellupohjainen päällystetty painopaperi	-8
Sellupohjainen päällystämätön painopaperi	-7
Kraftliner	0
Aallotuskartonki	+1
Valk. mäntysulfaatti	-5
Mäntysahatavara	+1
Kuusisahatavara	+2
Täyskoivuvaneri	0
Muut vanerit	+1

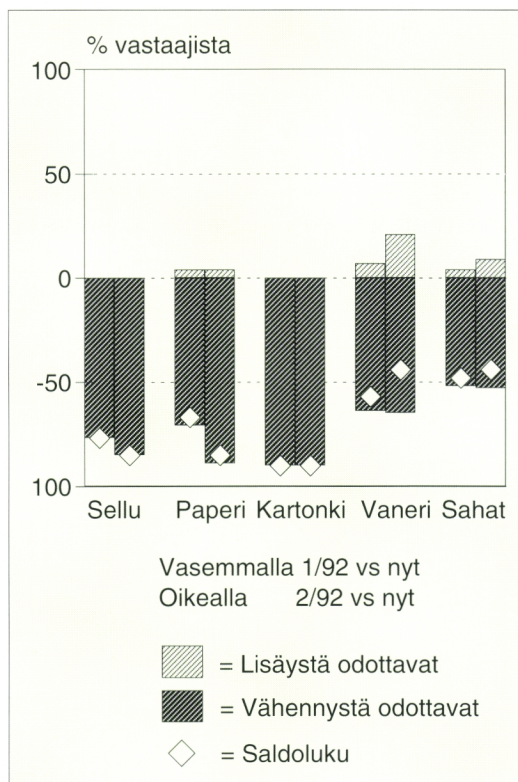
dustelussa saatujen arvioiden mukaan, devalvaatiohyöty olisi ensi vuonna suuruusluokaltaan selluteollisuudessa noin 300 miljoonaa markkaa, paperiteollisuudessa noin 2500 miljoonaa markkaa, kartonkiteollisuudessa noin 1000 miljoonaa markkaa, vaneriteollisuudessa noin 250 miljoonaa markkaa ja sahateollisuudessa noin 600 miljoonaa markkaa.

Vastaajilta tiedusteltiin investointiaikamuksia seuraavien 12 kuukauden aikana. Selluteollisuudessa aikoo investoida vastanneista 64 prosenttia, kartonkiteollisuudessa 80 prosenttia, paperiteollisuudessa 57 prosenttia, levyteollisuudessa 43 prosenttia ja sahateollisuudessa 58 prosenttia. Investoinneilla ei pyritä kapasiteetin ko-

hottamiseen. Investointien pääsyinä ovat tuottavuuden kohottaminen ja tuotteiden laadun nostaminen. Selluteollisuus investoi useimmiten ympäristönsuojeluun. Lähes kaikki investoinnit tehdään kotimaassa.

Kuvassa 25 esitetään arviot henkilöstön kokonaismäärän kehityksestä vuonna 1992. Henkilöstön määrän odotetaan vähenevän edelleen kaikilla metsäteollisuuden toimialoilla. Etenkin kemiallisen metsäteollisuuden toimialojen arviot olivat varsin samanlaisia.

Valtaosa vastaajista ennakoii myös lomautuksia ensi vuonna. Selluteollisuudessa vastaajista 58 prosenttia, paperiteollisuudessa 62 prosenttia, kartonkiteollisuudessa 70 prosenttia, levyteollisuudessa

Kuva 25. Metsäteollisuuden henkilöstön kehitys vuonna 1992.

peräti 100 prosenttia ja sahateollisuudessa 91 prosenttia arvioi seuraavien 12 kuukauden aikana jouduttavan lomauttamaan henkilökuntaa.

34. Suhdannekäänteen ajoittuminen ja taantumavaihtelut

Vastaajilta tiedusteltiin, milloin suhdanteet heidän toimialallaan kääntyvät nousuun. Koko metsä-

teollisuuden osalta vastausten jakauma on esitetty kuvassa 26. Vastaukset keskittyivät vuoden 1992 loppupuoleen ja vuoden 1993 alkupuoleen. Toimialoittain arviot poikkesivat selvästi toisistaan. Käännös ajoittuisi saha- ja vaneriteollisuudessa vuoden 1992 loppupuoleen, kartonki- ja selluteollisuudessa vuoden 1993 alkupuoleen ja paperiteollisuudessa joko vuoden 1993 alku- tai loppupuoleen (vastauksia suunnilleen yhtä paljon). Mekaanisessa metsäteollisuudessa suhdannekäännöstä odotetaan siis aikaisemmin kuin kemiallisella puolella.

Yritysten toimintaa eniten rajoittaviksi tekijöiksi seuraavien 12 kuukauden aikana koettiin kaikilla toimialoilla työvoima- ja raaka-ainekustannusten korkeus, alalla vallitseva ylikapasiteetti sekä kotimaan- ja vientikysynnän niukkuus. Kun metsäteollisuuden toimialojen kustannusrakenne ja markkinat poikkeavat toisistaan, on luonnollista, että tämä vaikuttaa myös rajoittavien tekijöiden tärkeysjärjestykseen. Esimerkiksi sahateollisuudessa raaka-ainekustannukset ja kotimaan kysynnän niukkuus olivat selvästi useimmiten mainittuja syitä.

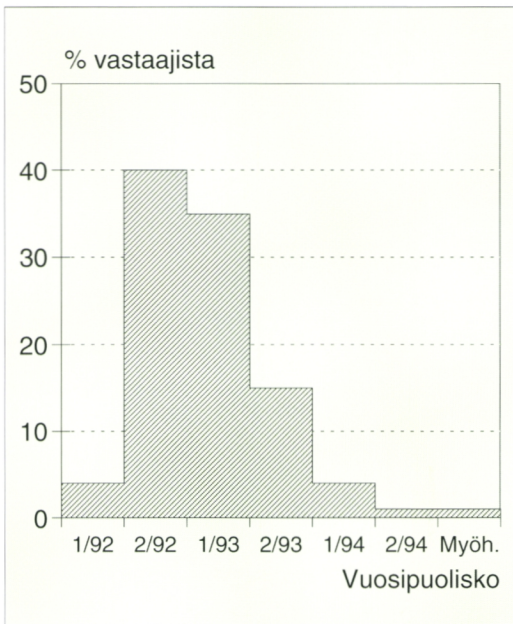
Vastaajista 66 prosenttia arvioi taantumavaihtelun aiheuttavan pysyviä rakenteellisia muutoksia metsäteollisuudellemme.

Kemiallisessa metsäteollisuudessa odotetaan alalla vallitsevan ylikapasiteetin yhdessä suomalais-

sen metsäteollisuuden suhteellisen kilpailukyvyn heikkouden kanssa johtavan tuotantotehokkuudeltaan heikoimpien yksiköiden sulkemiseen. Tuotestrategiaa joudutaan tarkistamaan. Esimerkiksi sulfiittisellun, liukosellun ja säkkipaperin valmistus ovat uhattuina. Tuotantokapasiteetti tulee supistumaan pysyvästi, sillä velkaantumisen vuoksi uusia kapasiteettia kohottavia investointeja ei tehdä ainakaan kotimaassa. Yritykset jatkavat fuusioitumistaan ja myös asiakaskunnan odotetaan ryhmittyvän uudelleen aiempaa suuremmiksi ostajaryhmiksi. Taloudellinen tilanne pakottaa yritykset kustannusleikkauksiin ja toiminnan tehostamiseen. Pitkällä

aikavälillä tällä on jossain määrin myös kilpailukykyä tervehdyttävä vaikutus.

Myös mekaanisessa metsäteollisuudessa odotetaan tuotantokapasiteetin supistuvan pysyvästi sekä vaneri- että sahateollisuudessa. Etenkin sahateollisuudessa arvioidaan heikon kannattavuuden seurauksena suuren osan sahoista joutuvan lopettamaan toimintansa. Toimintansa lopettavat sahat ovat pääasiassa itsenäisiä pieniä ja keskisuuria sahoja. Sahaus keskittyy integraattien yhteyteen. Samoin vanerin valmistusta tullaan keskittämään edelleen suurempiin yksiköihin. Tuotevalikoiman arveltiin muuttuvan siten, että kilpailukyvyltään heikon havuvanerin valmistus saattaisi loppua kokonaan Suomessa.

Kuva 26. Suhdannekäänteen ajoittuminen metsäteollisuudessa.

35. Johtopäätökset

Suhdannetiedusteluun vastanneiden käsityksen mukaan aallonpohja metsäteollisuudessa on ohitettu, vaikka taloudellinen elpyminen ei vielä ensi vuonna ole voimakasta. Kotimaan kysyntä ja vienti Neuvostoliittoon vähenevät yhä ensi vuonna, mutta Länsi-Euroopan markkinat alkavat vetää. Tämän seurauksena tuotannon ja vientitoimitusten – selluteollisuutta lukuun ottamatta – ennakoidaan kasvavan vuonna 1992. Kasvu on selvintä mekaanisessa metsäteolli-

suudessa, mutta keskimääräiset tuotannon ja viennin muutokset ovat kuitenkin kaikilla toimialoilla vaatimattomia.

Kasvuodotuksia arvioitaessa on myös muistettava, että liikkeelle lähdetään poikkeuksellisen huonosta taloudellisesta tilanteesta. Kaikki kasvuodotukset on suhteutettava vuoden 1991 loppupuoliskon tilanteeseen. Kun lisäksi otetaan huomioon, että kemiallisen metsäteollisuuden tuotteiden maailmanmarkkinahintojen odotetaan yhä laskevan, voidaan todeta, että vuosi 1992 tulee olemaan metsäteollisuudessa edelleen vaikea.

Suhdannejakson arvioitiin kääntyvän nousuun mekaanisessa metsäteollisuudessa jo ensi vuoden loppupuolella ja kemiallisessa metsäteollisuudessa vuonna 1993. Voidaan ajatella, että devalvaatio vauhdittaa jonkin verran tätä kehitystä.

Devalvaatio parantaa vientitulojen kasvun ansiosta metsäteollisuuden käyttökatetta, jos kotimaisien kustannusten nousu pystytään pitämään kurissa. Yritysten kannattavuusongelmat se kuitenkin ratkaisee vain osittain. Suuri osa devalvaatiohyödystä kuluu ulkomailta otettujen velkojen hoitomenojen kasvuun ja kemiallisessa metsäteollisuudessa lisäksi ulkomailta ostettavien raaka-aineiden kallistumiseen. Siksi tiedustelun arviot siitä, että heikoimmin kannattavia tuotantoyksiköitä joudutaan sulkemaan ja että tuotantokapasiteetti ja henkilöstön määrä pysyvästi vähenevät, pitänevät edelleen paikkansa. Yritysten taloudellisen tilanteen odotettua nopeampi paraneminen devalvaation ansiosta vähentäneekin kuitenkin ensi vuodelle ennakoitujen lomautusten määrää.

4. Yhteenveto

Teollisuusmaiden taloudellinen kasvu alkoi hidastua vuonna 1990. Edeltäneen noususuhdanteen aikana Suomessa ja kilpailijamaissa investoitiin voimakkaasti sellu- ja paperiteollisuuteen. Kysynnän heikennyttyä ylikapasiteetti on kiristänyt kilpailua ja alentanut tuotteiden maailmanmarkkinahintoja.

Metsäsektorin taantumaa syvensivät vuonna 1991 Suomen itäviennin supistuminen ja teollisuuden heikko kilpailukyky. Puun hintakehitys erkaantui vientihintojen kehityksestä 1980-luvun puolivälin jälkeen. Korkeasuhdanteen aikana myös palkkojen nousu oli nopeata. Sen sijaan energian hinta on laskeutunut.

Tuotehintojen lasku on ollut jyrkintä markkinasellun ja sahatavaran viennissä. Kartonkiteollisuus on toistaiseksi selviytynyt taantumasta parhaiten. Vuonna 1991 koko metsäteollisuuden työvoimasta kymmenesosa sekä saha- ja levyteollisuuden työvoimasta viidennes on työttömänä. Metsätaloudessa työllisyys on vähentynyt voimakkaimmin yksityismetsien markkinahakkuissa.

Metsänomistajien ja metsäteollisuuden kiista puun hinnasta on kärjistänyt suhdannetaantumaa vaikutuksia raakapuumarkkinoilla. Yksityismetsänomistajien ja

metsäteollisuuden välinen puukaupan sopimusjärjestelmä joutui kriisiin hintaerimielisyyden takia.

Yli puoli vuotta kestäneen puunmyyntisulun aikana yksityismetsien puukaupat olivat noin kolmanneksen edellisvuotisista. Erimielisyyksien takia loppusyksyllä lähestyttiin tilannetta, jossa puun riittävyys ja korjuun taloudellisuus olivat uhattuina.

Toimiva puuhuolto edellyttää yksityismetsien puukaupan käynnistymistä. Sopimusjärjestelmän purkautuminen pakottaa markkinaosapuolet etsimään uusia toimintamuotoja. Näköpiirissä on, että aiemmin käytetyn keskitetyn ohjauksen tilalle kehitetään markkinalähtöisiä järjestelmiä, jotka perustuvat kattavaan puukaupan seurantaan.

Metsäteollisuusyrittäjille kohdistetun suhdannetiedustelun mukaan metsäteollisuuden laman pohja on saavutettu vuoden 1991 lopulla. Saha- ja vaneriteollisuudessa käänteen odotetaan tapahtuvan aikaisemmin kuin massa- ja paperiteollisuudessa. Lähtökohta on kuitenkin alhainen, joten teollisuuden varovaisen optimistiset vienti- ja tuotanto-odotukset eivät lupaa metsäsektorille nopeata tuotannon ja työllisyyden paranemista. Kotimaan ja Neuvostoliiton

markkinoiden kehitystä koskevat odotukset ovat varsin pessimistisiä. Paperituotteissa maailmanmarkkinahintojen odotetaan edelleen laskevan.

Taantumun seurauksena metsäteollisuuden rakennemuutos jatkuu. Taantumun odotetaan johtavan kemiallisen metsäteollisuuden tuotantotehokkuudeltaan heikoimpien yksiköiden sulkemiseen, vähentävän pientä ja keskisuurta sahateollisuutta ja edistävän metsäteollisuuden fuusioitumista. Tuotannon supistuminen vähentää myös työntekijöiden ja puun kysyntää.

Markan ulkoisen arvon alentamisella marraskuun puolivälissä 1991 on parannettu metsäteollisuuden edellytyksiä hyödyntää

varsinaisesti vuonna 1993 alkavaksi odotettua nousua. Markkinaosuuksien takaisinvaltaaminen on kuitenkin hidasta, sillä pääosa devalvaation ja tuotantokustannussäästöjen hyödyistä kana-voitunee yritysten kannattavuuden ja rahoitusaseman kohentamiseen.

Metsävarat mahdollistaisivat nykyistä paljon suuremman ensiasteisen puunkäytön, mutta kapasiteettia lisääviä investointeja tehdään lähivuosina hyvin vähän. Tämä merkitsee metsien hyväksikäyttöasteen alentumista edelleen. Samanaikaisesti kantorahatulosten pienentyminen vähentänee halukkuutta metsätalouden investointeihin.

Tilastolähteet

Metsäntutkimuslaitoksen julkaisemat tilastot

Metsätilastollinen vuosikirja

Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja-sarja

Laskennalliset kantohinnat ja niiden vaikutus metsäveroperusteisiin
Puun kasvatuksen kulut

Metsätilastotiedote-sarja

Markkinapuun hakkuut ja metsätalouden työvoima
Markkinapuun hakkuut metsälautakuntien alueittain
Yksityismetsien raakapuun hintatilasto
Metsänhoito- ja perusparannustyöt
Raakapuun käyttö Suomessa
Hakkuukertymä ja puuston poistuma metsälautakuntien alueittain

Puumarkkinatiedote-sarja

Leimaustilaukset
Yksityismetsien leimaukset
Raakapuuvarastot
Puun ostot ja hinnat
Markkinapuun hakkuut ja metsätalouden työvoima
Raakapuun vienti ja tuonti
Metsäteollisuustuotteiden vienti
Metsäverotus
Raakapuun kaukokuljetukset

Metsäntutkimuslaitoksen ulkopuoliset tilastolähteet

Finntimber – Suomen Sahatavarayhdistys

Suomen havusahatavaran vienti

Metsäkeskus Tapio

Vuosikirja

Metsätyönantajat

Tilastokatsaus

OECD

Main Economic Indicators

Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto

Metsäteollisuuden vienti

Metsäteollisuuden tuotanto

Tilastokeskus

Tilastokatsauksia

Kansantalouden tilinpito

Teollisuus

Työvoimatutkimus

Tullihallitus

Ulkomaankauppa

Metsäntutkimuslaitoksen arkistot

Valtakunnan metsien inventointi ja metsävaratietopalvelu

Valtakunnan metsien inventointi on maan kaikki metsät kattava metsävarojen seurantajärjestelmä. Se on tuottanut 1920-luvulta lähtien tietoja maankäytöstä ja erilaisten metsien pinta-aloista, puuston määrästä, kasvusta, rakenteesta ja laadusta sekä puuntuotantomahdollisuuksista. Metsien terveydentilaa ja metsätuhoja on arvioitu seitsemännestä inventoinnista (1977-84) lähtien.

Vuonna 1986 alkaneen kahdeksannen inventoinnin aikana on maastomittausten lisäksi otettu käyttöön satelliittikuvatieto ja numeerinen karttatieto. Niiden avulla saadaan metsävaratunnukset kunnittain ja eräät tiedot jopa metsikkökuviointain.

Valtakunnan metsien inventoinnin mittaustietojen ja metsää kuvaavien mallien avulla ennustetaan metsien pitkän ajan kehitystä ja suunnitellaan metsävarojen käyttöä. Inventoinnin tulokset julkaistaan tulosraporteissa, Metsätilastollisessa vuosikirjassa ja karttakokoelmissa. Kulloinkin mitatuille alueille tulokset julkistetaan vuosittain. Tilauksesta tehdään metsävaroja koskevia selvityksiä sekä toimitetaan tuloksia myös numeerisessa muodossa.

Lisätietoja: Erkki Tomppo, Sakari Salminen ja Markku Siitonen

Metsätilastollinen tietopalvelu

Metsätilastollisessa tietopalvelussa on kaksi päätoimintoa: metsätilasto ja metsäverotus. Metsätilastoryhmä julkaisee Metsätilastollista vuosikirjaa, joka antaa lukijalle kokonaiskuvan Suomen metsäsektorin kehityksestä. Vuoden 1992 alussa ilmestyy järjestyksessä 22. vuosikirja.

Metsätilastoryhmä tuottaa lisäksi tiedotteita, joissa pääosin kuukausittain esitetään tietoja mm. yksityismetsien leimauksista, puun ostomääristä ja hinnoista, hakkuista, metsätalouden työvoimasta, puunkäytöstä ja metsäteollisuustuotteiden viennistä. Vuonna 1991 ilmestyy noin 100 erilaista tiedotetta.

Metsäveroryhmä laatii vuosittain valtioneuvostolle ehdotuksen verokuutiometrin keskimääräisistä raha-arvoista kunnittain. Lisäksi ryhmä tuottaa tietoa metsäverotuksen keskimääräisvähennykseen sisältyvistä puun kasvatuksen kuluista. Molemmista aiheista ilmestyy vuosittain tiedote.

Metsätilastollinen tietopalvelu tekee myös erilliselvityksiä. Tällä hetkellä tutkitaan hankintahakkuiden korjuukustannuksia ja kiinteistöjen puunkäyttöä. Raakapuun hakkuu- ja käyttöalueita sekä puuvirtoja on viimeksi selvitetty vuodelta 1988.

Lisätietoja: Martti Aarne, Eero Mikkola, Elina Mäki-Simola ja Esa Ylitalo

Yhteystiedot: Metsäntutkimuslaitos, metsien käytön tutkimusosasto, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki, puh. (90) 857 051, telekopio (90) 625 308